

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Josipa Brcanija

**Kvalitativno istraživanje percepcija politike
studenata/ica sociologije i teologije Sveučilišta u
Zadru**

Završni rad

Zadar, 2017.

Sveučilište u Zadru

Odjel za sociologiju

Preddiplomski sveučilišni studij sociologije (dvopredmetni)

Kvalitativno istraživanje percepcija politike studenata/ica
sociologije i teologije Sveučilišta u Zadru

Završni rad

Studentica:

Josipa Brcanija

Mentor:

Mr. sc. Mirko Petrić

Komentor:

Dr. sc. Sven Marčelić

Zadar, 2017.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Josipa Brcanija**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom Kvalitativno istraživanje percepcija politike studenata/ica sociologije i teologije Sveučilišta u Zadru rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. rujan 2017.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREDMET, CILJEVI I SVRHA	2
3. PREGLED PRETHODNE LITERATURE.....	3
4. METODA I UZORAK.....	5
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	6
5.1. Motivi upisa na kolegij Teologija politike i javljanje interesa za politiku	7
5.2. Kolegij Teologija politike i percepcija njegova utjecaj na sugovornike/ce.....	8
5.3. Čimbenici koji utječu na percepciju politike	9
5.4. Uloga Crkve u politici	14
5.5. Politika u Hrvatskoj.....	15
5.6. Politička aktivnost sugovornika/ca Teologije politike	20
5.7. Motivi upisa kolegija Sociologija politike i interes sugovornica za politiku	21
5.8. Percepcija utjecaja kolegija Sociologija politike.....	23
5.9. Čimbenici koji utječu na percepciju politike	24
5.10. Uloga Crkve u politici prema sugovornicama	27
5.11. Doživljaj politike u Hrvatskoj	28
5.12. Budući politički angažman	31
5.13. Različitosti i sličnosti iskustava, stavova i ideja.....	32
6. ZAKLJUČAK.....	33
7. POPIS LITERATURE.....	34
8. PRILOZI.....	35
8.1. Obavijest o istraživanju.....	35
8.2. Izjava o suglasnosti.....	36
8.3. Protokol intervjua.....	37
8.4. Popis sugovornika/ca.....	39

Kvalitativno istraživanje percepcija politike studenata/ica sociologije i teologije Sveučilišta u Zadru

U ovom se završnom radu iznose rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog na uzorku od šest studenata/ica Sveučilišta u Zadru koji su pohađali preddiplomske kolegije Sociologija politike ili kolegij Teologija politike. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u percepcije politike studenata/ica koji/e su pohađali jedan od navedenih kolegija, istražiti motive i razloge upisa takvog kolegija te saznati kakva je percepcija o politici bila prije, a kakva nakon njihova pohađanja. Istraživanje je provedeno kvalitativnom metodologijom, i to polu-strukturiranim intervjuima. Iz rezultata se može dobiti uvid u mišljenja sugovornika/ca o tome kako je pohađanje kolegija Sociologija politike ili kolegij Teologija politike utjecao na njihovo shvaćanje politike, o tome što smatraju da ponajviše utječe na njihovu percepciju politike, na koji način vide ulogu medija u hrvatskom društvu, što misle o ulozi Crkve u politici, te kako opisuju današnje stanje u hrvatskoj politici. Iz istraživanja je vidljivo u kojim aspektima se sugovornici/ce koji su pohađali kolegij Teologija politike razlikuju, a u kojima slažu sa sugovornicama koje su pohađale kolegij Sociologija politike.

Ključne riječi: studenti/ce, Hrvatska, politika, Crkva, mediji, polu-strukturirani intervju

A Qualitative Study of the Perceptions of Politics of the Sociology and Theology Students at the University of Zadar

This B.A. thesis presents the results of the qualitative research conducted on a sample of six students of the University of Zadar who attended the undergraduate courses Sociology of Politics and Theology of Politics. The aim of the research was to gain an insight into the perceptions of politics of the students who have attended one of these courses and explore the motives and the reasons for enrolling, as well as what changed after they took the courses. The research was conducted by means of qualitative methods, more precisely by means of semi-structured interviews. The obtained results enable an insight into the interviewees' views on how attending the course Sociology of Politics or Theology of Politics influenced their understanding of politics, how they see the role of the media in Croatian society, what they think about the role of the church in politics, and how they describe the present situation in Croatian politics. The research makes it possible to see in which aspects the interviewees who attended the course Theology of Politics differ, and in which they agree with the interviewees who attended the course Sociology of Politics.

Key words: students, Croatia, politics, church, media, semi-structured interview

1. UVOD

U ovom radu prikazat će se rezultati kvalitativnog istraživanja studenata/ica Sveučilišta u Zadru koji/e su pohađali/e izborne kolegije Sociologija politike ili Teologija politike. Posebna pažnja u istraživanju bila je posvećena iskustvu studenata/ica s politikom, razlozima upisivanja tih kolegija, kada je počelo njihovo zanimanje za politiku te kako ju doživljavaju. Uz to bit će riječi o tome što student/ce misle o određenim političkim strankama u Hrvatskoj, koji dio politike ih najviše zanima te kako se o politici informiraju.

Da bi se moglo govoriti o iskustvu studenata/ica zadarskog Sveučilišta s politikom, potrebno je za početak definirati tko su to mladi, a i što je to politika. Mladim ljudima smatraju se pojedinci u dobi od petnaeste godine dok gornja granica može biti do dvadeset četvrte, dvadeset devete ili trideset četvrte godine života. Bitno je spomenuti da je danas to razdoblje produženo zbog sve duljeg trajanja školovanja i česte nezaposlenosti, čime se odgađa ulazak mladih u svijet rada i zasnivanje obitelji (Ilišin, 2003). Nadalje, politika je prema Althusiusu (2003) umijeće udruživanja ljudi na uzajamno zajedništvo kojima je cilj da međusobno uspostave i održavaju društveni život, a njen glavni predmet je zajednica. Uzajamno zajedništvo odnosi se na stvari, poslove i zajednička prava čiji je cilj zadovoljenje raznih potreba svakog pojedinog pripadnika. Time se uspostavlja i čuva društveni život (Althusius, 2003).

Autorice Ilišin, Bouillet, Gvozdanović i Potočnik (2013) smatraju kako je za bolje razumijevanje problema i potencijala mladih u njihovom procesu integracije u politički i društveni život zajednice potreban uvid u političke stavove i sudjelovanje mladih. Uključenost u političke institucije i procese je pretpostavka za djelovanje mladih kao aktivnih građana. Također, autorice naglašavaju kako je distanciranost mladih od politike opasnost za reprezentativnu demokraciju i demokratske procese.

Svaki govor o mladima je i predviđanje promjena koje će u skoroj budućnosti zahvatiti cijelo društvo. Istraživanje koje su provele autorice Leburić i Tomić- Koludrović (1996) pokazuje kako je već u devedesetim godinama prošlog stoljeća individualizacija bila nazočna među mladima u Hrvatskoj kao jedan od postindustrijskih elemenata razvoja. Također se pokazalo da se mladi u studentskom statusu smatraju odgovornijima u odnosu na vrijeme kada nisu bili studenti. Individualizacija obuhvaća oslobađanje od tradicionalnih spona, gubitak tradicionalne sigurnosti, a ta nesigurnost zahvaća se novim pripadnostima. Autorice

također naglašavaju da mladi u Hrvatskoj u vrijeme provođenja njihova istraživanja nisu bili ni nesigurni niti nesretni već ih je više zabrinjavao sveopći zaostatak u društvu. U to vrijeme, pokazalo se da su rat i svijest o vlastitoj poziciji kao ravnopravnoj onoj odraslih, a ne čimbenici postmodernizacije, utjecali su na ukidanje tradicionalnih oblika mladosti u Hrvatskoj i mijenjanje političkog i socio-kulturnog položaja mladih u društvu (Leburić i Tomić-Koludrović, 1996).

U drugoj polovici devedesetih, čest je prigovor bio da su mladi u Hrvatskoj apolitični, međutim studija istih autorica pod naslovom *Nova političnost mladih* (Leburić i Tomić-Koludrović, 2002), temeljena na empirijskom istraživanju provedenom 1999. godine, pokazala je da se mladi ponašaju kao „racionalni akteri“ i da se angažiraju u politici kad očekuju da to može donijeti društvene promjene koje su za njih povoljne.

Autorice Tomić-Koludrović i Leburić pronašle su elemente angažiranosti i u „društveno svjesnom“ životnom stilu dijela mladih obrađenom među drugim životnim stilovima u knjizi *Skeptična generacija* (Tomić-Koludrović i Leburić, 2001). U novijem istraživanju Ilišin i dr. (2013), pokazalo se međutim da među mladima danas prevladava nepovjerenje u institucije i stanovit zazor od politike. Budući da su sva navedena istraživanja, kao i druga koja se navode u poglavlju s pregledom prethodne literature, bila kvantitativna, ovim se radom željelo dobiti stanovite spoznaje o temi koje bi bile kvalitativne naravi.

U nastavku teksta iznose se ciljevi i svrha rada, te zatim istraživačka pitanja na koja se u radu pokušava odgovoriti. Nakon toga slijedi pregled prethodne literature na temu i podaci o metodologiji istraživanja, pregled rezultata istraživanja i rasprava te potom zaključak.

2. PREDMET, CILJEVI I SVRHA

Predmet istraživanja je percepcija politike studenata/ica Sveučilišta u Zadru koji su pohađali kolegije Sociologija politike i Teologija politike.

Cilj istraživanja je dobiti uvid u to kako intervjuirani polaznici kolegija Sociologija politike i Teologija politike percipiraju politiku nakon pohađanja tih kolegija. Želi se istražiti smatraju li intervjuirani/e da su kolegiji koje su pohađali/e utjecali na oblikovanje njihovog mišljenja o politici, te se žele istražiti različiti utjecaji koji su općenito pobudili njihov interes za politiku.

Svrha istraživanja je provedenim intervjuima i njihovom analizom pridonijeti spoznajama o percepciji politike među studentima i studenticama u Hrvatskoj.

1. ISTRAŽIVAČKA PITANJA I STRUKTURA PROTOKOLA

Istraživačko pitanje na koje se želi odgovoriti u ovom istraživanju jest:

1. Kakva je percepcija politike studenata i studentica koji/e su pohađali kolegije Sociologija politike ili Teologija politike na Sveučilištu u Zadru?
2. Kakva je percepcija istraživanih studenata/ica o politici bila prije, a kakva nakon pohađanja kolegija Sociologija politike i Teologija politike?

U skladu s takvim istraživačkim pitanjima strukturiran je protokol za provedbu intervjuja koji su provedeni u okviru istraživanja. Pitanja koja su postavljena u intervjuima podijeljena su u četiri cjeline:

1. Motivi i zainteresiranost sugovornika za upisivanje kolegija Sociologija politike i Teologija politike;
2. Čimbenici koji utječu na to kako sugovornici/ce percipiraju politiku;
3. Političke aktivnosti sugovornika/ca;
4. Mišljenje o politici u Hrvatskoj, političkim strankama i njihovom radu.

3. PREGLED PRETHODNE LITERATURE

Postoje različita istraživanja koja se bave odnosom studenata/ca u Hrvatskoj prema politici, i njihovom političnošću, no ona su dosad uglavnom provedena kvantitativnim metodama istraživanja. Primjena kvalitativnih metoda omogućava drukčiji način dolaska do spoznaje o tome koji su razlozi distanciranosti mladih od politike, kakvo je njihovo iskustvo s politikom i njihova percepcija politike općenito.

Uz istraživanja spomenuta u uvodu ovog rada, ovdje svakako valja spomenuti i rad Živkovića i Bagića (2001), koji su se u svom istraživanju bavili prisutnošću nacionalno-autoritarnih političkih orijentacija kod studenata/ica Sveučilišta u Zagrebu. Rezultati tog istraživanja su pokazali da obiteljska atmosfera i obrazovanje roditelja ne utječu na sklonost

studenata/ica prema autoritarnosti u političkom i nacionalnom smislu. Nadalje, autori su ukazali na to da većina studenata ne prihvaća tvrdnje koje su povezane s autoritarnošću te da postoji razlika u stavovima između studenata/ica sa sela i onih iz gradova. Studenti/ce iz gradova imaju razrađenije političke stavove, informiraniji su te ih više zanimaju politička zbivanja od studenata/ica sa sela. Utvrđeno je također da postoji povezanost između stupnja religioznosti i sklonosti nacionalno-autoritarnoj politici, a za poveznicu između ta dva fenomena autori smatraju tradicionalizam. Sljedeći nalaz koji su Živković i Bagić (2001) utvrdili jest taj da najvišu sklonost prema nacionalno-autoritarnoj političkoj orijentaciji imaju studenti/ce Katoličkog bogoslovnog fakulteta, zatim oni Pravnog fakulteta, a najmanje sklonosti imaju studenti/ce psihologije i novinarstva, dok se u sredini nalaze studenti/ce Fakulteta elektrotehnike i računarstva (FER-a), Medicinskog fakulteta i studijskog smjera matematike (Živković, Bagić, 2001).

U kasnijem svom istraživanju Bagić (2011) je, među ostalim, istraživao i političke stavove maturanata/ica. Jedna od spoznaja do kojih je došao jest ta da značajan dio maturanata/ica nije socijaliziran u demokratskoj političkoj kulturi, što znači da ne prihvaćaju načela koja se odnose na slobodu političkog djelovanja i mišljenja. Također, značajan dio njih ne prihvaća ni demokratsku vrijednost svih građana/ki bez obzira na njihovo etničko porijeklo, što je vidljivo iz podatka da značajan broj maturanata/ica smatra da etnički Hrvati u Hrvatskoj trebaju imati veća prava od ljudi koji pripadaju drugim narodima. Nadalje, autor u svom istraživanju dolazi i do spoznaje da postoji povezanost između vrste srednjoškolskog programa i političkih stavova maturanata/ica. Gimnazijski programi sadrže više sadržaja koji su vezani uz političku socijalizaciju od četverogodišnjih i trogodišnjih strukovnih škola. Učenici/e koji/e pohađaju gimnaziju iskazuju stavove bliže demokratskoj političkoj kulturi od učenika/ca koji pohađaju trogodišnje strukovne škole. Maturanti/ce četverogodišnjih strukovnih škola nalaze se između te dvije skupine.

Nadalje, iz provedenih je istraživanja jasno da postoji veliki odmak mladih od politike, osobito institucionalne, što je vidljivo na temelju njihove nezainteresiranosti za političke institucije i procese te slabog sudjelovanja u njima. Ako se mladi, pak, i angažiraju, skloni su djelovati izvaninstitucionalno te tako sudjeluju u protestima i angažirani su u građanskim udrugama i akcijama, navode Ilišin i dr. (2013), referirajući se na jedno istraživanje provedeno u Velikoj Britaniji (Henn i dr., 2007.), čije nalaze smatraju relevantnim i u hrvatskom kontekstu.

Podaci iz istraživanja koje su provele Ilišin i dr. (2013) pokazuju da mladi za politiku nisu odviše zainteresirani. Veće zanimanje za politiku imaju mladi višeg obrazovanja i boljih socijalizacijskih uvjeta. Nadalje, kao najčešće izvore informiranja o politici navode televiziju i internet od kojih značajniju ulogu ima televizija (Ilišin i dr., 2013). Isti zaključak vezan uz informiranje o politici je prisutan i u istraživanju koje je proveo Bagić (2011), a govori o tome da televizija ima znatno veći utjecaj od interneta kada su u pitanju maturanti (Bagić, 2011).

Ilišin i dr. (2013) su također došle do spoznaje o tome kako naklonost lijevoj ideološkoj dimenziji raste s dobi, obrazovanjem ispitanih, obrazovanjem njihovih očeva te urbaniziranošću mjesta stanovanja. Naklonost toj ideološkoj dimenziji najprisutnija je među zaposlenima i studentima/cama. Za razliku od toga, naklonost desnoj ideološkoj dimenziji prisutna je kod najmlađih ispitanika s nižom razinom obrazovanja koji dolaze iz obitelji nižeg društvenog statusa. Iz istraživanja je dalje vidljivo da su mladima politički prioriteti povećanje zaposlenosti, borba protiv kriminala i korupcije, ekonomski rast i razvoj. Također među prioritetima ubrajaju i socijalnu pravdu, ljudska prava te poboljšanje položaja mladih i žena (Ilišin i dr., 2013).

4. METODA I UZORAK

U ovom istraživanju, u kojem su tema percepcije politike među studentima i studenticama usmjerenje će biti prema kvalitativnom pristupu zbog toga što se u glavni fokus istraživanja stavlja iskustvo pojedinaca/ki. Kvalitativni pristup temi odabran je stoga da se stekne uvid u iskustva nekolicine pojedinaca/ki kojima se bavi ovo istraživanje, kakav se ne bi mogao steći kvantitativnim istraživanjem. Građa na kojoj se temelji ovaj rad prikupljena je intervjuima sa šest sudionika/ca istraživanja. Posrijedi su bili polustrukturirani intervjui, jer ta vrsta intervjua omogućuje da se svim sudionicima/ama postave ista pitanja, a da oni/e pritom imaju dovoljno prostora za razvijanje vlastitih odgovora kvalitativnog tipa (Petrić, 2016). Uzorkovanje je bilo namjerno: sastajalo se od polaznika/nica dvaju kolegija koji se bave temom politike u preddiplomskim studijskim programima sociologije i teologije, a sugovornici/e su birani/e prema dostupnosti. Zbog upotrebe kvalitativnog pristupa i količine vremena koju takav pristup zahtijeva, uzorak je činilo šest sudionika/ca, od kojih su tri sugovornice pohađale kolegij Sociologija politike, a dva sugovornika i jedna sugovornica kolegij Teologija politike.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

U provedenom istraživanju obuhvaćeni su studenti/ce Sveučilišta u Zadru koji/e su pohađali preddiplomske kolegije Sociologija politike i Teologija politike. Intervjui su otvarani grupom pitanja o motivima i razlozima upisa tih kolegija. Nastavljeni su pitanjima o kolegiju, načinu odvijanja nastave, mogućim spoznajama, stavovima i pogledima do kojih se došlo tijekom kolegija. Uloga ovih uvodnih pitanja bila je dolazak do pitanja koja se tiču politike a da nisu nužno povezana s pohađanim kolegijima. Svrha pitanja bila je otkrivanje latentnih obrazaca odnosa intervjuiranih studenata/ica prema politici. Iz uvodnih pitanja saznali smo da sugovornici/ce uglavnom smatraju da kod njih nije došlo do značajnih promjena u stavovima nakon odslušanog kolegija. Tijekom kolegija su bili više upoznati sa događajima u politici nego inače, te su se obogatili dodatnim znanjem o politici, što smatraju bitnim za mogućnost djelovanja.

Sljedeća pitanja su bila o tome koji čimbenici smatraju da najviše utječu na to kako se politiku percipira, kako vide ulogu religijske komponente u političkom djelovanju te kako procjenjuju da taj čimbenik utječe na njih same. Sugovornike/ce se također pitalo o tome odvija li se razgovor o politici u njihovim obiteljima, odnosno razmjenjuju li se u njima međusobno mišljenja. (Pokazat će se da sugovornici/ce uglavnom ističu medije kao najutjecajniji čimbenik njihove informiranosti o politici, a da su stanovite razlike među njima vidljive kada je riječ o religijskoj komponenti. Također, sugovornici/e uglavnom navode kako se u njihovim obiteljima ne vode razgovori vezani uz politiku.)

Potom su uslijedila pitanja o tome koliko sugovornici/ce smatraju da su politički aktivni, što je ono glavno zbog čega su zainteresirani za politiku te kakav je općenito njihov odnos prema politici.

Zadnja grupa pitanja je bila o tome kako sugovornici doživljavaju politiku u Hrvatskoj, koje mjere smatraju da bi se trebale poduzeti da se promijeni postojeće stanje te kako vide angažman mladih i rad političkih stranaka. Ono oko čega se sugovornici/e slažu jest da je stanje na političkoj sceni u Hrvatskoj izrazito loše te svaki/a od njih izražava svoje veliko nezadovoljstvo i smatra da su promjene nužne ako se u budućnosti želi postići napredak. Sugovornici/e uglavnom smatraju da su mladi u Hrvatskoj pasivni po pitanju političke angažiranosti.

Nakon obavljenih intervjua, njihovog transkribiranja i kodiranja, analizom su uočene stanovite različitosti iskustava, stavova i ideja mladih koji su pohađali kolegije Sociologija politike i Teologija politike.

U dijelu koji slijedi najprije će se izložiti rezultati intervjua provedenih sa sugovornicima i sugovornicom koji/a su pohađali kolegij Teologija politike, a zatim sa sugovornicama koje su pohađale kolegij Sociologija politike.

5.1. Motivi upisa na kolegij Teologija politike i javljanje interesa za politiku

Kad je riječ o motivima i razlozima upisivanja kolegija Teologija politike sugovornici navode profesora kao glavni razlog upisa, a isto tako ističu i sam naziv kolegija.

„Upravo zbog samog naziva, zvučalo mi je to zanimljivo kakve veze bi mogla imati teologija sa politikom i zbog profesora jer je prezanimljiv i upravo zato jer ja studiram filozofiju i znam ga malo bolje...“ (S_1, 7-9)

„Pošto sam ima profesora [profesor s odjela za filozofiju] već na Povijesti filozofije, tamo mi je bila super i to mi se činilo zanimljivo i onda sam to upisa... nekako me zanimalo i mislio sam da će on to dobro napraviti.“ (S_2, 7-9)

S druge strane, jedan sugovornik ističe da je razlog upisa bila želja za djelovanjem, budući da politiku vidi kao plemenitu znanost čije je značenje danas izvrnuto:

„...teologiju sam isto upisao s nekim razlogom da djelujem, da je koristim za djelovanje...gledao sam na to kao poziv, da predam sebe za dobrobit drugih...Politika sama po sebi je jedna djelatnost koja bi trebala biti ono, trebali bi na nju gledati ko nešto plemenito, nešto što održava red u državi, iako je danas baš izvrnuto značenje politike, sad slično kao sa filozofijom kad kažeš ono seljački filozofiraš, većinom je ruganje kao kad kažeš za političare, većinom negativne konotacije, tako da htio sam to dvoje spojiti nekako, htio sam saslušati kako, jel mi to može pomoći kako da ja teologiju, to jest vjeru unesem u politički život.“ (S_3, 7-14)

Kad je riječ o javljanju interesa za politiku sugovornik/ca ističu da se interesiraju za politiku uglavnom ponajviše iz dužnosti i odgovornosti koju osjećaju te smatraju da je upravo zbog te odgovornosti važno da se svi građani angažiraju u temama koje se tiču politike.

„Pa politika me nikad nije osobno previše zanimala ali kako sam došla na faks, shvatila sam da ipak na sve nas utječe politika i da kao građani smo dužni, dužni smo se interesirat.“ (S_1, 16-17)

„Pa baš zbog toga što osjećam da smo svi nekako pozvani, svi smo odgovorni za stanje i ne gledam samo vjerski, iako ono stanje u državi, ako siromaštvo vlada i loši moral onda vlada nezadovoljstvo, dovodi do svega lošega. I tako ne gledam na vjeru kao da trebamo sad samo vjerovati, a svijet pustiti nek propada, nek se ljudi oko nas ubijaju, umiru od gladi il' neznam šta...“ (S_3, 16-20)

Jedan sugovornik ističe da mu se interes javio podsvjesno, dok je još kao dijete razmišljao o stvarima kao što su pravednost, mir i jednaka prava:

„Možda je to sve nekako kao [mala stanka] , možda podsvjesno, jer...ja sam se rodila prije rata, ja sam to sve nekako, kao dite već, i onda uvik...zanimale su me stvari kao pravednost, mir, EU, ovako da bude neki napredak, da svi imaju ista prava, da svi imaju prava govora i te neke stvari. Ali ja sam ima razne faze, ja sam na primjer, najprije sam bila uvjereni socijal demokrat, pa sam prišla na zelene i onda kad su me svi razočarali, sad zadnjih možda 10-ak godina sam kao anarhist, ali sad ne neki militantni nego više teoretični.“ (S_2, 10-16)

5.2. Kolegij Teologija politike i percepcija njegova utjecaja na sugovornike/ce

Kad je riječ o kolegiju Teologija politike i percepciji njegova utjecaja na oblikovanje mišljenja sugovornika/ica, sugovornici/ce smatraju da nije nužno došlo do oblikovanja nego prije do proširenja znanja i informacija:

„...profesor nas je poticao dosta na razmišljanje, iznosio je dosta stavova od različitih stranki u politici, međutim on nikad nije zauzimao određenu stranu. Najviše me se dojmio

govor o toleranciji, kako mi zapravo moramo tolerirati sami sebe, tolerirati druge, kako bi mogli živjeti međusobno, dobro funkcionirati.“ (S_1, 54-57)

„Mislim, ja znam na primjer, jedan mi je kolega reka da njemu znatno je, da je njemu najbitnije bilo ta tolerancija, da razvija... Meni je to bilo zanimljivo ali ja nisam tu nešto svoje previše mišljenje minja nego sam više upozna neke aspekte kako Crkva tome pristupa. Znači meni je to bilo više informativno nego da sam ja neko novo stajalište steka...“ (S_2, 66-69)

Jedan od sugovornika pak kritizira način na koji se nastava odvijala smatrajući da je profesor trebao ponuditi više od jednog pristupa, u ovom slučaju teologije oslobođenja, na koji se u Crkvi gleda na politiku, ali također ističe i ono pozitivno do čega je došao kroz predavanja, a to je tolerancija:

„...nisam baš dobio nešto što sam mislio [...] a mislio sam da ću imat...sveoubuhvatniji pristup, općenitije ali zapravo smo obradili samo jedno gledište, to jest teologiju oslobođenja, koja je zanimljiva ali mislim da nije bilo ispravno dat, samo daju jednu stvar i da ti odlučiš očeš to ili nećeš, nego se treba ponuditi više smjerova, više gledišta kroz povijest...“ (S_3, 49, 51-54)

„...tolerantniji sam, ono shvatio sam da je tolerancija možda malo bitnija, baš kroz taj kolegiji, bila je ona situacija, bili su primjeri oko gay parada i to, nekako prihvati drugoga kao drugačijeg. A da to ne mora značiti da ja prihvaćam njegovo stajalište, baš onaj, to je današnji problem, problem modernog svijeta koji želi da, ne smiješ ničemu se suprotstaviti, ništa ne sudi, zapravo je, potreban je duševni napor da ti nešto...toleriraš, tolerancija nije sve mi je uredu, nego tolerancija je duševni napor jer ja se s tim ne slažem ali želim tolerirati tebe kao da ti to prihvaćaš, dok ne ugrožavš moju slobodu...“ (S_3, 56-62)

U ovom slučaju, očito je da sugovornik smatra da je kolegij ipak doveo da stanovite promjene u njegovim shvaćanjima.

5.3. Čimbenici koji utječu na percepciju politike

Sugovornik i sugovornica koji/a su pohađali kolegij Teologije politike navode vršnjake kao glavni čimbenik koji smatraju da je utjecao da se u njih javi interes za politiku.

Razdoblje prelaska iz srednje škole na studij je bilo ključno za stvaranje tog interesa, zbog povećanja svijesti o važnosti političkih pitanja.

„Pa mislim da je najviše u mom slučaju razgovori sa kolegama. Eto na primjer (kolega s fakulteta), on uvijek nešto o politici priča [...] uglavnom od početka faksa“ (S_1, 26-27, 71)

„...najviše vršnjaci, ono kad sam promijenio sredinu iz srednje škole na faks, malo vidiš kako su studenti ipak malo, ajmo reći racionalnije osobe, malo više promišljaju, možda se malo više traže i onda nude neka rješenja u politici i onda vidiš da smo zapravo mi mladi koji trebamo donositi neke promjene, da svaka generacija zapravo može unijeti nešto novo pa sam u susretu sa vršnjacima zapravo počeo nekako stvarati taj interes da ono mogu nešto [...] kroz faks, jer kako sam mijenjao smjer, smjerove sa brodogradarstva na teologiju, dok sam bio brodogradar nisam baš se osjećao pozvanim na to...previše sam bio usmjeren sam na sebe, kad sam se odlučio na teologiju, kad sam odlučio zapravo nekako predat svoj život, na način da služiš, tad sam ono kao svemu počeo tražiti neki spas i gdje ti možeš sebe dati, tako je politika koja je možda jedna od najvećih sfera ljudskog života, najviše možda možeš zahvatiti, najveći broj ljudi, najviše ljudi usrećiti“ (S_3, 27-31, 42-47)

Jedan od sugovornika navodi ostale čimbenike kao što su obitelj, za koju kaže da je utjecala na poglede o politici u ranoj dobi, zatim različite događaje i ratove u svijetu, koji su samo poticali razvijanje zanimanja za politička pitanja.

„...kao ja sam isto odgojen, kao tribamo hrvatsko, kao Jugoslavija ne valja, kao te neke obiteljske, ali i na primjer ja se se sad sićam kad su Amerikanci napali Afganistan i to da je mene, da je mene to mučilo jer smo imali jednog Afganca u razredu i onda sam ja baš, ima sam velike emocije, osjećaje da je to nepotrebno napadat bezveze...ja se još sićam kad su ovi avioni tornjeve udrili u New Yorku, to isto mi je ostavilo neki dojam. Ali mene je uvijek zanimalo više, kad sam kasnije bio malo zriliji, zašto se to događa, kao nije to sve slučajno mislim...zanimalo me uvijek zašto je nepravda tu [...] ja sam rođen 88', znači 95' ja sam ima 7 godina, tad je bio rat i nakon rata to su se slušale te pjesme, šta ja znam, Čavoglave i Jure i Boban i to je na mene utjecalo u smislu da ja, kao, Srbi su nas napali, oni su cigani, četnici, te neke, i sad ti posli, sa 15-16 upoznaš nekog Srbina, a on ti je sasvim ok', i sad ti počneš razmišljat jeli to sve istina. I znači već kao dite sam ima to ali ograničeno na ovo kao domoljublje. Dalje se razvijalo...i možda bi neko reka radikalnije ali meni se čak čini da je

moje sadašnje mišljenje puno umjerenije nego što sam ima prije kad sam bia dite.“ (S_3, 20-26, 57-64)

Nadalje, isti sugovornik navodi kako je za trenutni njegov stav i razmišljanje o politici zaslužan ponajviše prijatelj kojeg je upoznao kada je imao otprilike 16 godina. Naime, u susretu s njim, upoznao je ideju o anarhizmu, što je nakon nekog vremena i sam prihvatio.

„...moj najznačajniji doživljaj bilo je, onda nisam bia anarhist, ja sam onda možda ima 16 godina, mi smo bili u parku...i bia je jedan kao malo stariji i kao svi smo znali on je anarhist... ja njega kao pitam...kao kako to može ići anarhizam, kao ljudi su loši, samo nasilje i nema policije, i on je meni kao reka...meni je ta zamisao anarhizma draža nego ovo što je stvarnost. Ja to do danas još znam [...] Kasnije sam doša' isto do tog stajališta [...] On je reka' meni je draža zamisao anarhizma, znači da svi živimo slobodno, da niko nema vlast nad nikome, nego ovakva stvarnost kakva je sada. On nije reka' da se sad to može prominiti...ali bolje tako razmišljat' nego se gubit' u tim, kao ja sam tu, ti tamo, ali u biti je sve isto, nema neke velike razlike.“ (S_3, 40-48, 51-55)

Sugovornici i sugovornica koji/a su pohađali kolegij Teologija politike slažu se da mediji igraju najvažniju ulogu u načinu na koji se percipira politiku. Ističu medije kao one koji imaju manipulativnu ulogu u hrvatskom društvu, a neki od njih smatraju da su oni upravo pod utjecajem politike te joj na neki način služe.

„Pa mislim da mediji koriste svaku izjavu političara da naprave skandal od toga. Ne znam koliko uopće tome virovati, baš ne znam...Ja mislim da je to sve profit i s jedne i s druge strane, da je to sve potplaćeno od strane političara i ko zna koga, ništa ja to ne virujem.“ (S_1, 314-317)

„...mislim da su najbitniji mediji, televizija, jer mislim da je 90% vijesti na televiziji. Ljudi su uvjereni da što gledaju na televiziji, da je istina, da je to stvarnost 100%. Većina ljudi to nikad neće preispitivati jer ljudi misle da su...uvjereni su da žive u demokraciji, ne svi ali većina i ja mislim čak da televizija ima znatno viši utjecaj nego radio ili internet ili novine...“ (S_2, 117-120)

„Najviše mediji mogu utjecat, ali nažalost to je neki zatvoreni krug, zato što su oni pod utjecajem politike, koja nažalost ima korumpiranosti u sebi. Oni zapravo samo služe, i

služe jednoj političkoj struji, a i služe za neka manipuliranja, to jest nemoguće je obrazovanje kroz medije, zato što te oni uče ono što oni žele da ti misliš... “ (S_3, 140-143)

Obitelj je sljedeći čimbenik koji se htio istražiti po pitanju toga smatraju li sugovornici i sugovornica da utječe na njihove stavove, poglede i razmišljanja o politici. Sugovornici/a naglašavaju da smatraju da upravo ona ima najmanje utjecaja na njih. Dvoje kažu da se u njihovoj obitelji uopće ne razglaba o političkim pitanjima, dok jedan sugovornik ističe da su prisutne rasprave koje nisu konstruktivne i koje ne vode ničemu.

„A ništa, ne razgovaramo uopće o tome. Meni je mater uvijek prije govorila da si u vrime Tita, da si stvarno mogla bez problema dignit kredit i vratiti ga za onoliko koliko si ga i digla ili malo više, a sad stari moj kad dignesh kredit, vratiš ga troduplo, i kaže da je stvarno bilo puno bolje, ali opet sam taj njegov režim, kasnije kad sam na faksu čitala, nije to bilo dobro nikako. Mater mi je baš pasivna, ona uopće o tome ne želi raspravljati. Baš ništa [...] brat, znači, zadnje dvije godine ima pravo glasati, on ode to odradi, ja ni ne znam za koga glasa, ali odradi to. Ja isto. A tata isto ode, mislim nemam pojma, mislim da je većinom za HDZ, zato što svi glasaju za HDZ, a mater ne ide ni pod cijenu [...] . Ona kaže kako nam je da nam je isto će nam biti [...] Ma to je više, bude kroz neku šalu. Stvarno se kod mene, apsolutno niko ne prati, ja mislim da...ne znam uopće znaju li političare određene.“ (S_1, 346-350, 222-225, 230-231)

„Pa teško, stvarno mogu reći da nije popraćeno nikakvim komentarima [...] nisam nešto politički obrazovan, ali mislim da sam obrazovaniji od njih u tome tako da, nemaju neku ulogu. Dogodi se više da ono...Ako smo ikad o tome pričali, to je pred izbore, izmijenimo mišljenja, i ono dosad sam imo iskustva da su glasali ono što sam ja reko. Tako da, ne utječu baš...“ (S_3, 198, 243-246)

„...svaki put kad je nešto...rat, HDZ, onda ovi su sve pokrali, onda ovi komunisti...često. Podijeljeni smo, jedan je dio kao malo lijeviji a jedan desniji [...] razminjujemo mišljenja ali ne na konstruktivan način (smijeh)... ja mislim da 10 godina vodimo razgovor...da bi uvijek ostalo na istome...ne minjaju se stajališta više, to je kao hladni rat, granice su se povukle i gotovo [smijeh] [...] A ovo što je kod mene desničarsko orijentirano, to će ostati valjda za vjeke vako. Jer ja mogu tu pamflete pisati ali tu nema...Oni imaju drugo iskustvo, meni to nije tako značajno da postoji hrvatska država, meni je to normalno, možda radi toga, ja u [država u srednjoj Europi], ja sam ima mogućnosti svakakve

ljude upoznati, a ne samo neke što su moji istomišljenici, ja mislim da je to isto nekako splet okolnosti kakvo imaš političko opredjeljenje.“ (S_2, 171-172, 174-176, 200-204)

Na pitanje o religijskoj komponenti i o tome kako vide da ona utječe na političko opredjeljenje, jedan sugovornik navodi da je taj utjecaj najmanji u zapadnim zemljama, dok u ostalim zemljama svijeta nije takav slučaj. Ironično opisuje kako je on trebao biti tipičan Hrvat, a ulogu Crkve u politici opisuje kao nepotrebnu, te smatra da bi se Crkva trebala uključiti u političke rasprave samo ako je riječ o nekim moralnim pitanjima.

„... ja mislim da možda na zapadu ne toliko, a sad ako pogledaš muslimane ili ovako nešto onda znatno više [...] Ja sam, ja sam triba biti kao ovaj tipični Hrvat, neki u [država u srednjoj Europi], kao, šta ja znam, dođe kući, upali Thompsona malo, onda ne znam, kad bude Dan državnosti da zastavu vanka stavim i te neke [...] Idem u Crkvu ali ne redovito i ja mislim da u Hrvatskoj Crkva puno više utječe na politiku nego na primjer u u [država u srednjoj Europi], ja znam da je [profesor s teološko-katehetskog odjela] dosta puta reka da to nije oke, ali ja znam ova biskupska konferencija u [država u srednjoj Europi], ona nikad, što se ja sićam u 24 godine što sam živio u [država u srednjoj Europi], nikad ništa nije rekla političko. I znam još prije, da se ode fratri mišaju, svećenici, biskupi, ovaj Božanić isto, tako da nisam to navika i meni je to nekako glupo eli, nije im tu misto po meni. Politika je za političare, glupo rečeno. Mislim može se Crkva izraziti u nekim moralnim pitanjima, šta ja znam, pobačaj ili taj brak. Mislim da čak tribaju tu ali da oni kažu biraj ti HDZ jer oni vole Hrvatsku, to, to za mene je malo, ne znam, to mi je glupo. Nije im jednostavno misto i na teologiji smo isto učili da im nije misto tako da...“ (S_2, 149-150, 152-154, 161-169)

Ostali sugovornici opisuju na koji način se vidi utjecaj religijske komponente u hrvatskoj politici, navode da ona utječe i na njihove stavove te da bi trebala i na stavove i opredjeljenje drugih u politici, ali ne na način na koji je to vidljivo trenutno na političkoj sceni u Hrvatskoj.

„...Znam da HDZ-ovci, da su oni kršćani, u prvim redovima u Crkvi, kad je Božić, Uskrks i tako dalje [...] Ali mislim...da to utječe, ako si istinski i pravi kršćanin nema šanse da ćeš opstat u nekoj stranci, koja se, koja krši neka osnovna ljudska prava ili koja ne znam ističe ta ljudska prava a ono, tamo negdi, sa strane sve zapravo radi iza leđa tih ljudi i na prljav način se dolazi do nekakvih ciljeva. Mislim da ćeš i tad, ako si, ako si baš pravi kršćanin, izaći ćeš iz toga [...] ako živiš u, znači u vjeri i ne znam sad, zakon da li treba

pobačaj biti izglasan u Hrvatskoj, znači da bude legaliziran, naravno da, da ćeš biti protiv toga, tako da ono, znači ipak te tvoja vjera određuje. U biti vjera ti određuje cijeli život...“ (S_1, 164-165, 167-171, 176-179)

„Religijska komponenta...apsolutno da [...] statistike se provode, očigledno da su vjernici više desno orijentirani, to jest konzervativno, tako da mora biti neka povezanost, ne može se to tako pogoditi, jer čak na neki način se gleda kao na lijevo orijentirane, kao neprijatelje, ali pošto su oni već stavljeni na stranu neprijatelja, oni počinju promatrati ove kao neprijatelje, kao zatucene, kao konzerve, tako da religija apsolutno utječe [...] desničari su oduvijek imali neke vrijednosti kojih se žele držati, uvijek, nekako u religiji je bit da imaš neke vrijednosti, dane vrijednosti po kojima želiš živjeti, dok nekako moderne, sve suvremenije, te lijeve struje, liberalnije, uvijek promoviraju neki napredak što je dobro, po meni bi trebalo to nekako balansirati [...] vjernici znaju bit nekako, možda taj nedostatak tolerancije, nesposobnost prihvatanja nečeg drugog, automatski osuđivanje prije neg što si vidio jeli to dobro ili ne. Meni je jasno ako ljudi osude nešto što nije dobro, s čim se ne slažu i rekli su to je to, ali ima masu slučajeva gdje ljudi uopće nemaju pojma šta se događa, samo su čuli nešto je novo, nije dobro.“ (S_3, 151, 153-157, 159-162, 163-167)

Isti sugovornik odgovara i na to kako religijska komponenta utječe i na njega samoga kroz primjer ovrhe. Smatra da je ključno međusobno pomaganje ako je došlo do toga da je netko u teškoj situaciji.

„Da, najviše. Primjer, ne znam, ajmo reć' ovrha, ako se nekome nanosi zlo, ako ćemo nekoga izbaciti iz kuće, to sa strane neko može gledati i reć', često sam čuo uživo, kada ljudi kažu on se doveo do toga, on je kriv, on je uzeo kredit kad nije trebalo, neko mora ispaštati ali religijski gledano ne možeš nikoga pustiti, iako je kriv, mi ne možemo njega prepustiti njemu, njegovoj sudbini, svi smo dužni pomoći bližnjemu, to je samo jedan primjer. Uvelike utječe.“ (S_3, 169-173)

5.4. Uloga Crkve u politici

Isti sugovornici koji ističu važnost religijske komponente u političkom opredjeljenju, naglašavaju da je uloga Crkve u politici osobito bitna te da kao zajednica ima važnu ulogu. Jedna od sugovornica kritizira termin „mišati“ kada se govori o politici i njenoj ulozi u Crkvi. Smatra da je uloga bitna, ali kritizira i one u Crkvi koji nameću svoje mišljene o tome za koga

bi se trebalo glasati. Sugovornik S_3 naglašava važnost uloge Crkve te ističe da se radi o velikoj zajednici čiju važnost žele umanjiti mediji.

„Pa mislim da se Crkva ima pravo, glupo je uopće, glupo je reć' mišati, mislim da je taj termin glup [smijeh] [...] mislim da imaju iskrivljene stavove po pitanju toga da, kad se kaže miša se Crkva, onda znaš, samo se misli na svećenike, biskupe, papu, koji kao nekakav svoj zakon nameće [...] Znači Crkva, u prvom redu mi moramo evangelizirati, nisam za to da se sa oltara priča vi morate glasat za HDZ zato jer jedan određeni svećenik misli da oni imaju te i te kvalitete, ali da ukaže na to da...morate ići za istinom, morate gledati dobro drugoga, ako će se ljudi za tim voditi onda će znat koga će odabrat, znači da se vode po tim nekim smjernicama.“ (S_1, 187-188, 199-201, 212-215)

„Mislim da ima veliku ulogu, da bi trebala imati veliku ulogu iako je pokušavaju isključiti ali na kraju da zanemarimo svu religijsku vrijednost koju ona donosi, ona je na kraju jedna zajednica ljudi, velika zajednica u jednoj državi, sa sličnim stavovima, tako da njena uloga definitivno mora biti bitna, nju se mora pitati neke stvari, sad mediji su to većinom neprijatelji. Ona bi uvijek trebala utjecati na način da opominje...da bude tu kao pomoć, opominje na loše stvari, iako opominjanje je u ovom svijetu baš nešto najgore. Moš' radit sve ali samo nemoj reć' da radim loše, ali potrebno je spomenit ako se ide u krivom smjeru, ako se radi nešto nemoralno, ako se krše neka socijalna načela moralnosti [...] zašto se ne bi trebala miješati, to većinom kažu ljudi koji nisu crkveni, kojima smetaju ta moralna načela koja Crkva dijeli, njima smeta jer im dira savjest, al' kako on uopće to može reć, kako bilo ko to može reć, kad on uopće nije član Crkve, a ona djeluje kao zajednica, to je kao da se ja javim i kažem da ne želim da SDP odlučuje o tome šta bi trebalo, totalno nema smisla. Mogu razumit ako neki crkveni čovjek kaže mislim da bi se mi trebali ne petljat, da on kao svoju zajednicu u to ne želi stavljat jer misli da to nije dobro za nju, ali netko izvan, stvarno nemaš pravo to reć'.“ (S_3, 178-185, 187-193)

5.5. Politika u Hrvatskoj

Sugovornik i sugovornica smatraju da politika sama po sebi može biti i pozitivna i negativna, ovisno o tome u kojem će se smjeru moć koju ljudi u politici imaju iskorištavati.

Jedan sugovornik pak ističe da je politika isključivo negativna te navodi kako nije niti pravedna niti iskrena, te da sam način upravljanja i donošenja odluka nije ispravan.

„Pozitivno je to da nema politike, te neke hijerarhije, pravila, zakona, bilo bi nam ajme majko. Ne bi bilo nekog reda ali opet s druge strane mislim da, da smo mi previše zapravo, a da nismo svjesni toga, ovisni o tim ljudima koji su dužni donositi zakone i red u državi, tako da negativno je kad oni uzimaju...rade po tome da cilj opravdava sredstvo. A pozitivno je opet što imamo taj neki red, da postoji država kao država, da nismo ovisni, da imamo svoju naciju, kako bi rekla...” (S_1, 527-532)

„A pozitivne strane bi trebale biti to da ona može stvarno determinirati kako ćemo mi živiti, kako će biti...materijalno stanje, prvenstveno to, znači ona ima moć to učiniti. Točnije ljudi preko politike. Bilo kakve dogovore donijet koji bi trebali doprinijet zajednici. A negativne strane su što često ljudi koriste politiku jer ona daje moć onima koji su na vrhu da kontroliraju druge i da sebi trpaju bogatstvo...u svoju korist. Znači može se koristiti i za jedno i za drugo većina stvari.” (S_3, 474-479)

„Ja mislim čak da je više, samo i isključivo negativno skoro. Politika ko’ takva 99% negativno. Jer nije iskrena, nije pravedna, ne podlaže se moralnosti, indoktrinira narod, glumi neke slobode koje ne postoje i onda ti ih oduzima, te slobode. Ja u politici ne vidim...Jer taj princip samo da neko ima vlast nadamnom...mene niko nije pita, ja mislim eli, da pitaju ljude da to ne bi više tako ni funkcioniralo, ali ljudi to sve tako prihvate. Neko odlučuje o tvom životu, njega uopće nije briga za tobom, niti oni tebe poznaju ni išta. To bi se trebalo prominit. Narod je isto ko neke ovce.” (S_2, 343-350)

Nadalje, kada opisuju na koji način doživljavaju politiku u Hrvatskoj, govore da je stanje tužno, kritiziraju političare, navode da se Hrvatska nepotrebno podlaže ostalim zemljama. Naglašavaju da se vode nepotrebni razgovori dok ljudi imaju konkretne probleme oko kojih bi se bilo pametnije pozabaviti, te da nitko ne preuzima odgovornost za trenutnu situaciju u Hrvatskoj.

„Žalosno, jadno, tuga, jad i čemer. Al’ ozbiljno [...] Ma ne znam...baš se bojim za svoju budućnost, i tužno je što danas znam dosta parova koji ne žele uopće ući u brak i stvarati dicu samo zato jer ne znaju s čim će ih uzdržavati. Mislim da ovaj, da nam malo tu šteka. Zamisli ti koliko je to loše kad će neko, znači, nije Njemačka bajna i zlatna ili Irska, ali

će otić' tamo samo zato jer znaju da će imat OK smještaj, crnčit će 12 sati ali nema veze on zna da će imat tu kunu i da će imat što isti i da će njegova dica ić normalno u školu i da će im moć pružit sve. Ma pretužno i prežalosno, nemam druge riči [...] baš eto ne znam bi li sta il plaka [...] ima ljudi koji nemaju što isti danas ej. Samo što se to ne zna, kao ne zna se ili se ne želi vidit. Peru se ruke od svega, to ti je to, ništa drugo.“ (S_1, 431, 433-440, 442-443)

„...meni je najgluplje ovo ustaša-partizani svaki dvi minute koda je to najbitnija stvar u Hrvatskoj, a ljudi žive od nekih kredita, nemaju, uzmu im stanove, svašta, a u biti samo o nekim glupostima. I naši političari su mi djelomično baš odvratni [...] Ja sam isfrustrirana osoba što se tiče politike. Biraš ove, isto, biraš one, isto. A svaki dan lošije živiš, smanjuju ti plaću. Nemoš' ti biti aheeej [glumi da je radostan].“ (S_2, 263-265, 290-292)

„A šta ja znam, jadno, mislim da je previše utjecaja na državu izvan države, tako da smo mi kao pijuni malo za ove velike sile. Možemo se samo trudit malo više na lokalnoj razini, na malo višim razinama bi se trebalo pokušat odvojiti od tih utjecaja izvanjskih [...] svakoj velikoj državi bitno je imat te male uz sebe koje ti mogu pomoći, na bilo koji način.“ (S_3, 349-351, 357-358)

Kao uzrok već opisanog stanja, sugovornica navodi da je to upravo gledanje vlastitog interesa, a zanemarivanje dobrobiti svih. Drugi sugovornik navodi mentalitet i nemogućnost Hrvatske da bude neovisna i samostalna, a sljedeći uzrok koji je jedan od sugovornika naveo jest rat, koji je glavna tema razgovora.

„Ma kažem ti glavni problem je što svak' gleda sebe i ko' god dođe, ako nije, ako ne ide na to dobrobit svih, onaj, doće novi i onda tako dok se on ne nakrade za sebe i tako kužiš ono.“ (S_1, 455-457)

„Mislim da je prvenstveno naš mentalitet...nemogućnost da se odupremo služenju. Jednostavno tako lako je kontrolirat hrvatskim narodom. Kroz čitavu smo povijest uvijek bili podložni nekome, uvijek smo bili u nekoj zajednici u kojoj ne želimo bit, bila to Austro-Ugarska, bila to Jugoslavija, bilo što, uvijek smo bili mi ti koji se samo borimo da izađemo u nezavisnost i kad smo to uspjeli, odmah ono dolazi EU brzo. Nije uopće bilo pitanje je li to dobro ili nije, da ne ulazim u to, nego samo je bilo pitanje mi se isto moramo ubaciti u to. Nikad nismo imali taj mentalitet, kao, mi možemo nešto sami pokušat, pa ćemo onda vidjeti s kim ćemo zajedno djelovati. Mislim Hrvatska ima koliko-toliko resursa da može živjeti od

njih, koliko tih gluposti sam vidio da ljudi, da Hrvatska uvozi, strano brašno da uvozi, ne znam, strano voće, a mi toga toliko imamo, totalno smo ovisni o svim drugima. (S_3, 360-369)

„Ja mislim da je najbitniji ovaj rat, da je to ljude tako... da je to glavna tema, imaš veliku populaciju koja je doživila rat, imaš populaciju koja je živila u Jugoslaviji, tako i ja mislim da je i u Njemačkoj bio rat prije eli 20 godina, da bi kod njih isto bilo drugačije stanje. Ali ja mislim da je kod nas taj rat doveo najviše do toga da se uvijek neke drame izvode [...] mi nazivamo sustav demokratski, ali on nije, nije to, on je kao neka oligarhija tih stranaka. I s tim strankama isto neko upravlja, znači da, da su te stranke u biti neka stvar koju bi trebalo ukloniti, prominiti, reformirati da bi se došlo do više demokracije.“ (S_2, 269-272, 367-370)

Sugovornik S_2 navodi također da je temeljni problem to što je politika stranačka i to što je prisutna prividna demokracija. Smatra da bi predstavnici trebali biti ljudi neovisni o stranci, kako bi se svatko zasebno izjašnjavao o političkim pitanjima, bez prilagođavanja određenoj stranci i njenim ciljevima.

„Ja mislim da kad politika ne bi bila više stranačka, da bi puno bolji rezultati bili. Jer meni se puno više sviđa ta zamisao da sidu neki neovisni ljudi koji su pokazali da su sposobni, da želu pomoći, da imaju empatiju i to, koji nisu stranačko vezani, svak diže ruku kako njemu paše, a ne zato što je on u političkoj stranci, pa on treba dizati ruku di njima paše. Ja mislim da je to jedno od najvećih problema...kao mi smatramo da živimo u demokratskom društvu, mislim za mene je to upitno, ali ja mislim da nema stranaka da bi to puno bolje funkcioniralo, možda bi trebalo neko vrijeme tranzicije da se to malo vidi di to ide, kako to funkcionira, ali ja mislim da bi to bilo puno bolje nego da te stranka sili di ćeš ti, koji ćeš zakon glasati...“ (S_2, 329-336)

Nakon opisa toga kako doživljavaju stanje u Hrvatskoj i što vide kao uzrok tog stanja, sugovornici/ce iznose i do kojih bi promjena trebalo doći ako se želi postići napredak. Među promjenama do kojih bi trebalo doći su: otvaranje novih radnih mjesta, postavljanje političara koji imaju poziv za taj posao, djelovanje na razini individue i na razini društva, promjena mentaliteta te smanjenje podložnosti prema drugim državama.

„Prvo ja mislim da bi, ne kužim zašto ne ulažu u te tvornice, stalno se gomilaju dugovi. Znači da se stvaraju radna mesta, od toga bi trebalo krenit...Mislim čak, ko' politika, da bi trebali prominiti sustav školovanja. Da malo drugačije...se mi trebamo prijavljivati za te predmete. Nije ta baš državna matura nekakav uvjet. Masa se ljudi upisuje, ne zna što bi u životu, vrlo lako uzimaju mesta drugima, bezveze [...] Političare. A da dođu novi ljudi, ne znam stvarno, eto da dođe neko ko će to stvarno, ko ima poziv. Ali postavlja se pitanje ko je glavni u toj našoj politici. I ovi koji i opljačkaju nešto njima se uopće ne sudi, jednostavno nestanu, žive svoj život i dođu neki novi.“ (S_1, 465-469)

„Ja sam čita u gimnaziji knjigu od Ericha Fromma i on je napisao knjigu Imati i biti ili obrnuto, nešto tako i on je reka ako želiš prominiti društvo, trebaš djelovati na razini individue i na razini društva. I to mi je dosad najbolja teorija na koju sam ja naišao. Jer šta ja znam, ti napraviš komunistički sustav neki, ti djeluješ samo na razini države ili društva, ti ne djeluješ na razini individue. Triba, znači, bit popraćeno minjanjem individue, znači ako mi 'očemo da nam Hrvatska bude povoljnija zemlja za živiti, tako mi svi trebamo napraviti nešto osobno i onda poticati i neke političke stranke ili pokrete ili ovako nešto [...] u Zadru, na primjer, imamo toliko beskućnih, napraviti ćemo dom, nešto, ili imamo...mladih koji ne mogu se školovati pa ćemo tamo pomoći, pa ćemo ovu cestu odo obnoviti, pa ćemo kupiti jedan kanader, mislim glupost, i podržati neku stranku i u tu stranku idu ljudi koji su u Zadru pokazali da 'oće nešto, to bi sve išlo dalje, ali ljudi to gledaju tako da oni misle ja idem na izbore, biram HDZ i sve je dobro, kao ja ne tribam ništa... Ja mislim da bi tako funkcioniralo...Nije to sad neka filozofska zamisao što sad neko treba objašnjavati sad kao, nego to je jednostavno [...] triba taj sustav minjati da ima više moći onaj koji od doli dolazi...“ (S_2, 274-280, 283-290)

„A opet prvenstveno taj toliki posluš drugima, to toliko trčanje za drugima. Recimo pada mi na pamet slika Kolinde i Trumpa, sjećam se da je to bilo ono ruganje kako ona njega gleda...mislim bez totalno poštovanja prema samoj sebi [...] prva mjera bi trebala biti da se malo ljudi razvedre, da ne bude sve tako crno, stvarno... Nekako bi htio najviše na taj mentalni sklop utjecati...na duševno stanje ljudi, na zadovoljstvo, na davanje im nade [...] sad je nemoguće gotovo skinuti i jednu i drugu stranku iako evo godinama, dvadeset i nešto godina vidimo kako se ruši sve, padamo sa državom...mislim da možemo samo djelovati u onim okvirima koji su već postavljeni, teško da možemo ponovo nove temelje staviti [...] ne smatram da je stranačje dobra stvar za politiku. Mislim za samu politiku nije dobro što

imamo stranke. Zato što je cilj da se stranku dovede na vrh da bi mogo' uopće djelovat', oni se uvijek bore...svake četiri godine tko će doći na vrh da bi mogli nešto provest. Ali tu se previše novaca, previše energije, previše resursa, bilo čega uvede samo da dođeš na vrh. I onda da bi došo' na vrh moraš negirat sve one što su prije tebe radili, uvijek tako ide.“ (S_3, 376-378, 481-482, 489-493, 249-253)

5.6. Politička aktivnost sugovornika/ca Teologije politike

Kad je riječ o budućem političkom angažmanu, dvoje sugovornika navodi da je za bavljenje politikom presudan poziv, kako bi se taj posao mogao obavljati na ispravan način. Jedna sugovornica navodi da čeka priliku za djelovanje u politici, ističe da je teško biti odgovoran za cijelo stanje u državi i da je potrebna posebna hrabrost za takav posao. Jedan od sugovornika se ne namjerava uključiti u politiku, zbog toga što smatra da njegov glas ne bi doveo do promjene niti bi imao utjecaja u političkom uređenju kakvo je prisutno danas.

„Trenutno uglavnom čekam priliku za djelovati. Nemam nikakvu ideju, ali smatram da političari na tome tribaju raditi. Mislim da je to baš poziv [...] dobar su mi primjer ovi doktori, pa...ti si odgovoran za nečiji život kužiš i predan si tom poslu, ti nemoš' imat svakodnevno vrmena za svoju familiju, to je baš ono žrtva, tako isto i politika. Odgovoran si, ne znam kako se ti ljudi...to ti je ono kad ne vidiš lakše ti je...koliko ima tih siromašnih, koliko umiru svaki dan od gladi, kopaju po kontejnerima i sad da ja znam...ja bi umrla od srama...mene bi grižnja savjest pojila da...sidim uopće u tom saboru, a da znam kakva je situacija u mojoj državi. I ja mislim...da baš moraš imat debel obraz za tako nešto...“ (S_1, 414-415, 421-429)

„Nikako. Ne, zaključia sam da ću sad otići na izbore ali ću falsificirati nešto ili napisati A ili neke gluposti, da me se ne broji, a da sam ipak otiša na izbore, da nisam lin za otići. Možda se neko nasmije i to je to, jer ja sam uvjeren da ja, da nema smisla, čemu ću se ja živcirati...“ (S_2, 254-256)

„Za sada ne planiram. Bio je period u kojem sam mislio, nakon što završim faks, ako dobijem neku diplomu...nekako barem na nekim lokalnim razinama. A sad trenutno idem korak po korak, tako da stvarno ne mogu gledat na to da jednog dana ću to, stvarno nemam pojma koje je moje zvanje i gdje ću završiti, ne mogu reć' da planiram bit u politici [...] Ne

mislim da svatko ima zvanje za sve, iako je to pozitivna stvar, da se ti politički angažiraš. Ne mislim...da smo svi pozvani da se potpuno predamo tome.“ (338-341, 343-345)

5.7. Motivi upisa kolegija Sociologija politike i interes sugovornica za politiku

U nastavku ovog rada izložit će se rezultati intervjua provedeni sa sugovornicama koje su pohađale kolegij Sociologija politike. Kad je riječ o motivima i o razlozima zbog kojih su sugovornice upisale kolegij Sociologija politike, uglavnom navode profesoricu kao ključnu za odabir i upis kolegija, a spominju i sam sadržaj kolegija i prolaznost. Jedna od sugovornica navodi da ju je na odabir i upis kolegija potakla želja za boljim shvaćanjem onog što se trenutno događa u politici i proširenjem znanja u tom području upravo zbog toga što ju politika prije nije toliko zanimala.

„Pa iskreno, zato što sam čula da je ta profesorica jako dobra i zato što me više zanimalo od ovih multietničkih...plus sam čula da je taj [drugi] ispit jako teško proći pa sam išla linijom manjeg otpora ali je ispalo dobro.“ (S_4, 12-14)

„Pa kolegij sam upisala prvenstveno zbog toga što mi politika nije bila baš bliska, i htjela sam vidjet, znači tu neku hijerarhiju u politici, upoznat se s položajima, koji ljudi nose koje položaje i koje su im odgovornosti i možda to usporediti sa našim stanjem u državi. A druga stvar zašto sam upisala je što me taj dio uopće, taj dio sociologije uopće nije zanimalo i htjela sam pokazati neki interes prema tome, vidjet i upoznat neke nove stvari. I ne znam, možda razgovarati o nekim tekućim problemima koji su se događali baš tada kad sam upisala taj kolegij.“ (S_5, 6-12)

„Vagala sam, znači uvijek od izbornih predmeta važem ko je profesor, dobro se raspitam, kakav je sadržaj kolegija, znači uvijek unaprijed pogledam silabus, raspitam se kakva je prolaznost i zanima me naravno i sadržaj kolegija. Međutim naučila sam da se na faksu ne mogu voditi sadržajem samog kolegija jer puno znači kakav je profesor. Ne samo po pitanju prolaznosti nego po pitanju toga što ti od tog profesora dobivaš. Znači jedan predmet može izgledat vrhunski po sillabusu, a bit' totalna katastrofa, da se ti pitaš zašto sam ja to upisao, meni to u životu ne treba, tako da sam eto raspitala sam se i na kraju sam se odlučila

za tu Sociologiju politike iako sam se bojala, mislila sam da će to biti problematično, jer je politika osjetljiva tema, barem danas mi se tako čini. Ne vole svi razgovarati o tome...to je prvi put da sam imala profesoricu tu, nisam znala kako će ona reagirati prema različitim mišljenjima, stavovima, međutim ispostavilo se da je dosta korektna, to mi je bilo jako drago, ovaj, bilo me eto kažem strah, a na kraju je sve ispalo odlično.“ (S_6, 7-18)

Interes za politiku se kod sugovornica pojavio za vrijeme pohađanja kolegija. Jedna od njih ističe osjećaj dužnosti, koji ju potiče na djelovanje i navodi da je sam kolegij pohađala zbog poticanja kritičkog razmišljanja. Jedna od sugovornica navodi kako je upravo profesorica bila ta koja je uspjela probuditi aktivistički duh i navesti studente/ice da se više zainteresiraju za politiku.

Pa možda...osjećaj dužnosti, kao mora se, ne mora nego trebalo bi se [...] prvo iskustvo koje me navelo da razmišljam o politici je taj kolegij koji sam slušala...prije toga nisam, ne, meni je baš bilo svejedno za to, nije mi ni sad baš previše onak' da me dira ali sada dost' kritički razmišljam o tome i ne shvaćam to kao, samo točno tako kako su se reklamirali. (S_4, 336, 144-147)

„Pa kad sam krenula ič' na kolegij, znači počeli smo sa dosta zanimljivim temama, ne znam je li to bilo do profesorice da ne odustanem od kolegija ili je to stvarno u početku bilo zanimljivo. Uglavnom, kažem to je dosta vezano uz našu svakidašnjicu i uz događaje koji se bilo gdje pojavljuju i utječu na naš život i mislim da bi to svak' od nas studenata, možda čak, glupo je govoriti da treba postati obavezan kolegij ali definitivno se treba provući kroz svaki kolegij koji slušamo [...] Profesorica je definitivno kad sam krenula na kolegij poboljšala moj, povećala moj interes za te teme.“ (S_5, 14-19, 21-22)

„...evo ja se uvijek sjetim onog jednog citata, u zadnje vrijeme mi se vrti u glavi al' ne znam ga sad točno, nego je nešto tipa ti se možeš ne petljati u politiku, al' ona će se petljati u tebe i to je živa istina. Tako da, jednostavno sam prepoznala da je ona važna...naravno tu je pomogao i taj kolegij Sociologija politike i pogotovo što je ta profesorica sama po sebi jako aktivna i za probuditi taj aktivistički duh kod studenata, tako da jednostavno, kako bi rekla, nije da se trenutno želim uključiti u rad neke stranke ili tako nešto, ali mislim da je politika i nešto više od toga, politika je upravljanje općenito. Mislim da trenutno iskreno nisam ni na nekoj poziciji da me neko doživljava, za sad sam, pretpostavljam u očima bilo kojeg autoriteta, samo studentica.“ (S_6, 23-31)

5.8. Percepcija utjecaja kolegija Sociologija politike

Iz prethodno navedenih izjava sugovornica, već se razabire da je kolegij Sociologija politike ostvario stanovit utjecaj na sugovornice i njihovo zanimanje za politiku. Na pitanje na koji točno način smatraju da je kolegij utjecao na oblikovanje njihovog mišljenja o politici, sugovornice ističu da su počele dublje promišljati o politici, i to tako da ne uzimaju zdravo za gotovo ono što političari izjavljuju, te da bolje razumiju položaj žena u politici. Jedna pak sugovornica ističe da joj je kolegij probudio svijest o tome da se treba bolje informirati o događajima u politici te da odluke koje se u politici donose utječu i na nju.

„Pa prva stvar jako puno toga sam naučila, iskreno to mene baš nije previše zanimalo u prvom tom dijelu, bile su dost' dosadne prezentacije i sve to šta smo slušali i onak' te definicije ali...poslije...sjećam se jednog predavanja kad je jedna gospođa analizirala diskurs politički...ona je pričala o tome, pa mi je bilo jako zanimljivo kako zapravo je dosta prikriveno to sve što političari jel' žele poručiti, u ovom slučaju bilo je riječ o predsjednici, kako ona zapravo prikriveno, jel' rekla bi nekako manipulira, to mi je bilo zanimljivo zato što tak kad pročitam...” (S_4, 89-95)

„...pogotovo što se tiče pogleda na žene u politici, tu smo dosta stavili naglasak zato što se o njima ne priča čak ni u medijima niti toliko ni u mjesnim zajednicama, niti na razini države, one su tu samo broj i to je čisto kvota koja se treba popuniti, tako da na toj...razini žena i u tom nekom pogledu definitivno. I to me jako zanimalo i jako sam zadovoljna zato što se otvorio još, meni bar, još jedan novi pogled na tu politiku i na stanje koje se događa u našoj državi.” (S_5, 54-59)

„Pa rekla bi u tom smislu da je produbio neka moja mišljenja o svemu tome, eto ono, recimo prije nisam to stvarno toliko detaljno pratila, imali smo jedno baš istraživanje kad smo morali dost' dugo pratit ovu udrugu, ja sam konkretno imala Most, i to mi je stvarno značilo, malo me ubacilo u taj film i vidjela sam da se moram malo probuditi i da moram to malo bolje pratit', jer se ne mogu praviti da ne živim gdje živim i da to ne utječe na mene...” (S_6, 146-150)

5.9. Čimbenici koji utječu na percepciju politike

Čimbenici koji utječu na to kako se percipira politiku, a koje sugovornice smatraju bitnim su: mediji, način na koji se političari ponašaju i mentalitet. Jedna sugovornica ističe samo jedan aspekt, medije, sugovornica S_5 ističe prva dva, dok sugovornica S_6 ističe sva tri čimbenika kao ona koja utječu na to kako se percipira politiku.

„Mediji zato što je, pa u biti preko medija se i saznaje šta se događa, ako ćeš gledati sjednicu sabora, gledat ćeš na tv-u ili na internetu, ako ćeš čitat' šta je Kolinda danas rekla, obukla ili otputovala ćeš čitat' na internetu ili na vijestima, zapravo nemamo direktan doticaj s političarima, nego mediji nam pokazuju ono što mi trebamo čuti ili ono što mi želimo čuti, tako da zapravo mediji su posrednik između naroda i politike [...] mislim da bi se mediji trebali izjasniti jesu li oni desno ili lijevo orijentirani zato što kao svi su skroz neutralni, a jasno je da neki mediji više naginju na jednu, a neki na drugu stranu, onda je to skroz bezveze da su kao mi nismo ni za koga ali onda pljuvanje po nekomu ili veličanje nekoga.“ (S_4, 212,216)

„Pa mislim da najveću važnost imaju predstavnici koji su u politici, bar u našoj državi. Znači definitivno prvo članovi koji su izabrani da predstavljaju naše tijelo, oni sami sebe većinom osramote, a ovaj, to nećemo komentirat', u to uopće ne želim ulaziti, oni imaju svoje neke izjave i stavove i tako neki položaj kojeg se uopće ne pridržavaju neke stranke, desno su nastrojene a naginju prema centru, to je sve njihova stvar. Nakon njih [mala stanka] mediji, zato što mediji to sve prenose, jer to nama nije toliko blisko, nije većini ljudi, ne možemo mi sad doć' na ulicu i stajat' ispred njihova ureda nego nam naravno oni sve to snime i šta mediji i novinari pitaju to jedino i saznamo. Ta pitanja većinom znaju bit subjektivna i tako...naginju prema nekoj od privatnih televizija, što najčešće one to i prenose, RTL, Nova tv i takve televizije, a HRT samo u dnevnicima sam prim'jetila ili u nekim...emisijama koje su oči u oči sa voditeljem i gdje se nosioci tih položaja mogu ustvari izraziti i to su baš ovako zanimljive emisije zato što dugo pričaju i oni ne mogu sat-dva pričat' o onom što oni ne misle i tu se nekako iznose najviše njihova mišljenja i tu oni pokazuju, ajmo reć', svoje pravo lice u medijima. Mislim da je to jedini način da se oni onako lijepo izraze i da kažu svoje stavove i tu oni imaju i mjesto i priliku za izraziti se. A nakon medija, pa ne znam, mislim da oni imaju najveću ulogu nekako...“ (S_5, 121-136)

„Definitivno ponašanje političara, mislim da je to valjda ono prvenstveno što utječe na to kako se politiku percipira al' opet i ti mediji koji stalno ono, kako oni komentiraju te neke situacije i generalno taj neki mentalitet, što ljudi žele, jel' su ljudi više naviknuti ono pljuvati il' su više naviknuti razmišljati konstruktivno, ajmo sad imamo taj i taj problem, kako ćemo ga riješiti, ne zanima me ni taj ni taj, nekako ono čini mi se da sve više naginje tomu pljuvanju i imenovanju...“ (S_6, 239-244)

Sugovornica S_6 navodi također da je vjera ključan čimbenik koji utječe na nju kada je u pitanju politika.

„Vjera definitivno, definitivno vjere. Mislim ja bar nastojim da, da određuje sve što ja radim eto. Al' definitivno i moje školovanje i susreti s ljudima, moji razgovori s njima, svi projekti u kojima sudjelujem, to što čitam, to što gledam, to što slušam, di boravim, znači sve, ali najviše vjera.“ (S_6, 250-253)

Kad je riječ o obitelji, sugovornice uglavnom navode da se o politici u njihovim obiteljima ne razglaba toliko često niti smatraju da postoji neki određeni utjecaj obitelji na njihovo djelovanje.

„sestre su mlađe od mene i još nemaju...formirane stavove o politici, mama nije baš pretjerano zainteresirana, nije ni tata ali tata češće jer gleda vijesti i to sve i onda on to prokomentira, a sad da naša obiteljska druženja se sastoje od priče o politici, ne.“ (S_4, 281-284)

„ali ja uglavnom kad se doma priča o tome se ne uključujem. Ne uključujem se i općenito rijetko razgovaram o politici [...] puno manje ja to radim doma, nego što ja to radim drugdje.“ (S_6, 272-273, 282)

Jedna od sugovornica pak navodi da se u njenoj obitelji priča o politici, osobito kad su neka druženja. Sestra joj je član stranke, dok ona o tome razmišlja samo ako ne bude mogla pronaći posao.

„Pa kažem, oni ne žele direktno utjecat' na mene niti je to njima cilj ali uvijek se kažem, provuče neka priča ili tako nešto gdje oni suptilno govore što bi i kako bi trebalo, a to da su utjecali na moju aktivnost, na izbore, nikad me nisu prisiljavali da ja idem ili da ja ne idem [...] Osim kad završim faks pa kad budem tražila pos'o, tu su mi rekli da ću se morat

uključit' u neku stranku iako sam ja rekla vidjet ćemo [...] Nisam član stranke i ne namjeravam postati, zašto, zato što, pa ne znam, ustvari možda i namjeravam kad budem trebala pos'o, tad će mi vjerojatno dobro doć'. Moje sestra je evo na primjer član stranke HDSSB u [grad u istočnoj Hrvatskoj] i evo na njezinom primjeru, zašto je ona postala član stranke, zato što nije mogla dobit pos'o, postala je član i naravno odma' je dobila dvije, tri, četiri do pet zamjena i svako malo je sad zovu i ona tako svake subote psuje i viče i ne znam ni ja, zato što mora ić' peć' kolače, zato što mora ić' na neka okupljanja, a nju to uopće ne zanima.“ (S_5, 253-255, 263-264, 226-232)

Religijska komponenta je također jedan od čimbenika mišljenje o čijem se utjecaju željelo istražiti. Kod dvije sugovornice je vidljivo da religijska komponenta ne utječe na njihovo religijsko opredjeljenje. Jedna od njih smatra da ta komponenta utječe najviše na starije generacije, dok druga sugovornica navodi da njena obitelj nije religiozna, pa tako ni ona te da veći naglasak stavljaju na politiku, pa joj je tako ona zanimljivija od religije.

„Kod mene ne osobno, ali, ali mislim, da kod starijih ljudi zato što su pretpostavljam tako naučeni, i mislim da, da, se nekako po mom mišljenju jel', podrazumijeva se da će neka bakica ili neki dida koji imaju ne znam 70-80 godina, da su za njih oni iz SDP-a komunjare za koje ne žele glasat' i da će glasat' za HDZ, mislim zato su u zaleđu...sva mjesta je HDZ osvojio, ili u nekim drugim seoskim ili manje urbanim sredinama tako da mislim da, da.“ (S_4, 244-248)

„Pa [mala stanka] mislim da i ne baš, nisam ovaj, ne idem baš pretjerano u crkvu i ne bavim se baš pretjerano religijom i politika mi je nekako čak i zanimljivija i što se tiče, eto jedino što se tiče obitelji, jedino ona utječe na te dvije komponente koje su mi kažem, meni su odvojene, na primjer moji isto tako nisu izrazito religiozni pa tako nisam ni ja ali politikom se vole vrlo često pozabavit' pa eto tako zajedno s njima se pozabavim i ja. Ali da smo spajali te dvije komponente, nismo.“ (S_5, 162-167)

Za razliku od njih, sugovornica S_6 na pitanje o tome smatra li da religijska komponenta utječe na političko opredjeljenje ističe da se tu zapravo radi o osnovnim vrijednostima koje su određenom pojedincu bitne. Smatra da ta komponenta ima utjecaja te navodi da u njenom slučaju „sustav vrijednosti“ određuje kojoj će se stranci prikloniti.

„Mislim da da, zato što to se može nazivati tako i pitanje se može formulirati i tako ali ubiti o čemu se radi, radi se o osnovnom setu vrijednosti i to je to, bio on religijski ili nereligijski ili kako ih već sad neko želi nazvat' i u u koji koš ih želi strpat', znači čak recimo, evo ja sam recimo katolik, neko 'ko nije, on će izabirati političku stranku po svojem setu vrijednosti koja mu je najbliža, možda to po trenutnom stanju stvari nije ni jedna, nije ni da trenutno ima jedna koja meni u potpunosti odgovara je li, ima samo ono, koji su ili bliže ili dalje po pitanju nekih stvari, ali mislim da tu, da je to definitivno važno, i ja nastojim što više djelovat' i skladu s tim jer mi je to bitno. To mi nije nešto što ću ja ispunit' papir i reć' sad eto ja sam to i to, nego mi je bitno i to je moj sustav vrijednosti, to nije samo status, to je sustav vrijednosti.“ (S_6, 255-263)

5.10. Uloga Crkve u politici prema sugovornicama

Sugovornice imaju različite poglede o ulozi Crkve u politici. Dok sugovornica S_4 naglašava da je njena uloga nebitna, ističući da je nepotrebno “propovijedanje s oltara”, sugovornica S_5 govori o tome kako Crkva ima pravo biti aktivna ukoliko njeni pripadnici ne zarađuju novac preko stranki. Za razliku od njih, sugovornica S_6 komentira da se to pitanje direktno odnosi na nju te smatra kako se ona kao pripadnica Crkve ima pravo baviti politikom.

“Prevelika i nepotrebna. A već sam prije rekla za to propovijedanje s oltara kako glasat' i nemali broj svećenika je uključen u političke stranke [...] Zato što to što se u Hrvatskoj velik postotak ljudi izjašnjava kao katolik, ne znači da su svi, ne znači da se država treba prilagoditi tom vjerskom svjetonazoru ili kakogod.” (S_4, 261-262, 266-268)

“Pa mislim da bi trebala bit bitna, dosta bitna, dosta važna. Ali to kod nas nije slučaj, zato što političari svojim incidentima ne dozvoljavaju mjesta ničem drugom osim samo ja, ja i mene [...] Mislim da pripadnici Crkve imaju pravo glasa i trebaju biti aktivni kao svi ostali u državi, ali ne baviti se jednakim poslovima kao političari, to jest zarađivati novac preko stranki. (S_5, 169-170, 583-584)

“Pa jednaput sam bila komentirala da ovaj, često se kaže da Crkvi nije mjesto u politici, al' se zaboravlja da je u biti Crkva zajednica vjernika, kad neko kaže Crkvi nije mjesto u politici, u biti govori da meni nije mjesto u politici, a to recimo mene osobno smeta tako da, da, mislim da joj je mjesto u politici...” (S_6, 267-270)

5.11. Doživljaj politike u Hrvatskoj

Kao negativne strane politike sugovornice navode pasivnost građana, biranje samo onih ljudi koji su već na listi određene stranke, iskorištavanje politike za tlačenje ljudi, neodgovornost političara. Pod pozitivne strane politike nabrajaju: demokraciju, predstavnike te time i mogućnost svih ljudi da se izjasne, a također ističu da ona sama po sebi može biti dobra ukoliko je „razrađena kao jedan dobar sustav“.

„Pozitivna stvar je to što daje mogućnost svim ljudima da se izjasne, da se angažiraju, i da zapravo dovede do neke promjene, mislim demokracija je nužna, mislim očito, a negativna strana je to što, mislim to je nekako logično, da određen broj ljudi se bavi politikom...ne mogu svi se baviti politikom, nego imaju svoje jel' predstavnike, a negativna strana mi je pasivnost općenito u političkom, to jest to neiskorištavanje...svoje moći jer svaki pojedinačni građanin ima neku moć za promijeniti nešto, ima mogućnost ali nema želju, to je negativno.“ (S_4, 536-542)

„Pa pozitivne strane politike su to što mi imamo svoje predstavnike, što bi se mi mogli čak nekad u budućnosti osloniti na te ljude koji nas predstavljaju, a negativna strana je to što, dobro imamo demokraciju, sve ja to razumijem, mi izaberemo ljude koji nama najviše odgovaraju. Ali mi ne možemo birati čovjeka iz ulice dalje nego biramo čovjeka koji je već nama na listi. Taj čovjek je već izabran u tim strankama koje nama ne odgovaraju već. To je nekako zatvoreni krug, meni je to najveći minus, ta neodgovornost i ti krugovi u kojima se kreću i političari i predstavnici i svi ljudi koji su u tom krugu su nekako zatvoreni. Nisu otvoreni prema ostalima nego uvijek se zatvaraju u svoj nekako dio i mislim da ne slušaju mišljenje ostalih.“ (S_5, 512-520)

„Politika sama po sebi može biti nešto super ako je razrađena kao jedan dobar sustav, ako ne onda može biti ugnjetavačka, može biti baš ono pilana, da radi ljudima probleme, možda je to baš upravo, kako bi rekla, jedna njena, jedan njen problem, što može biti super, može biti koma, ovisi o ljudima.“ (S_6, 446-449)

Kad je riječ o tome kako doživljavaju politiku u Hrvatskoj vidljivo je da postoji veliko nezadovoljstvo sugovornica. Naime, one naglašavaju da su političari najviše u tom poslu zbog svog vlastitog interesa te nisu zadovoljne načinom na koji se komunicira u politici. Dalje

navode neodgovornost političara i samih građana, dok jedna od sugovornica navodi da joj bude „muka“ kad izlazi na glasanje.

„Kao cirkus [smijeh]. Prva stvar, meni je strahovito što je velik broj političara tamo da svoju guzicu drži na sigurnom, da se obogate, ukradu pare, da se svađaju, one sjednice sabora izgledaju ko jedan veliki kokošinjac u kojem niko' nikom' ne da da završi rečenicu, u kojem se skroz necivilizirano...mislim...kao da su došli u neku džunglu, i sad tamo neko kaže riječ i svi tamo skaču i divljaju, baš dođe ko' sprdnja, i mislim da...je to takav neki veliki cirkus u kojem nit' su možda, ne da nisu stručni nego nisu zainteresirani za državu nego za sebe.“ (S_4, 435-441)

„Jako, jako, mislim stanje u politici je jako, jako loše i jako, jako neodgovorno, što se tiče tih ljudi koji su na vrhu pa i nas samih građana mogu reć', nije nitko ajmo reć' tol'ko odgovoran, mi sad možemo pričati kako je to neodgovorno ovo, ono ali sutra ćemo opet otić' i svoje slobodno vrijeme koristit kao svoje slobodno vrijeme, a ne kao neko kulturno ili kao političko uzdizanje.“ (S_5, 342-346)

„Pa mislim da nije dobra kao što bi trebala biti...nekako mislim da je ta politička scena isto zanimljiva, trebala bi biti puno bolja tako da ja kad izađem na glasanje da meni ne bude muka, da mojim vršnjacima ne bude muka i eto, nadam se da će to s vremenom tako i biti.“ (S_6, 390-393)

Kao uzrok stanju kakvog su opisale, sugovornice smatraju da sukob pojačavaju pohlepa i to što nikad ne dolazi do neke veće promjene, netolerancija, financijska nestabilnost, velike plaće političara, privatizacija tvrtki, veliki porezi, mentalitet, pasivnost mladih i mediji.

„Pa možda njihova pohlepa [...] I to što se manje-više svi vrte isti. Narod ih bira zato što je naviknut. Jedan mandat odradi HDZ, drugi mandat odradi SDP i tako to sve u krug. Sad je Most bio uključen još u ovu koaliciju s HDZ-om, to se isto raspalo zato što se nisu mogli dogovoriti kome će šta pripast', a ne zato što se nisu mogli dogovoriti šta će dobro napraviti', nego su se svađali oko ministarskih mjesta, što je uopće dokaz pohlepe... Zašto se lome za fotelje, a ne za neki napredak [...] mislim da je velik broj mladih jako pasivan i da čekaju da neko' drugi napravi nešto što će donijet' do promjena. Možda ni sami nisu sigurni šta žele, a možda samo ne žele oni bit' ti koji će istupiti, zato što je uvijek lakše stopit' se s

masom nezainteresiranih nego istupit i reć' meni se to ne sviđa.“ (S_4, 443, 446-452, 492-495)

„Pa...uzrok je [mala stanka] ne znam, neslaganje i neprihvatanje tuđih mišljenja i stavova, mislim da je to najvažniji uzrok, drugo po redu je financijska nestabilnost države, treće po redu jesu plaće tih predstavnika, a vrlo, vrlo niske ili uopće nemamo plaće mi koji radimo ili obični radnici, vrlo često neisplaćene. Ili privatizacije firmi, također. Tu se veliki poduzetnici stavljaju više od političara, više od tog samog vrha u državi jer imaju naravno veći kapital, imaju više novca i više novca prolazi kroz njihove ruke, a ne kroz ruke države, što je strašno, a dug se samo povećava. Porezi ne mogu bit' veći i to ekonomsko stanje u državi možda najviše utječe na tu politiku i neodgovornost građana i svih ostalih koji su na većim pozicijama.“ (S_5, 354-362)

„Taj neki mentalitet koji ljudi ne vide da promoviraju u određenim ponašanjima i onda kasnije ga pljuju, na primjer, 'ajde prošvercaj se i onda šta se ovaj šverca, onda 'ajde prepisi, pa šta ovaj prepisuje, mislim ono nekad mi se čini da ulaze u neke nekonzistentnosti i ono što sam već navela, mediji, podramljuju konflikt, ne rješavaju ga, tako da ono.“ (S_6, 395-398)

Da bi se postigao određeni napredak bilo bi potrebno je poduzeti mjere koje bi dovele do promjena, a sugovornica S_4 za početak, navodi kako je potrebno urediti kvote za fakultete i time uskladiti broj studenata koji se primaju na određenim fakultetima s poslovima koji su ponuđeni na tržištu rada. Sugovornica S_5 nije optimistična po pitanju promjena, zbog toga što smatra da političari iskorištavaju svoje pozicije i skloni su krađi, a jedini način za koji smatra da bi to mogao spriječiti jest organizirati posebne ljude koji bi nadzirali njihov rad. Kao bitne također ističe preuzimanje odgovornosti i veću angažiranost mladih. Nadalje, sugovornica S_6 govori o tome kako treba utjecati na mentalitet, kroz udruge i projekte te kako treba poboljšati način komunikacije među političarima.

„Pa za početak mislim da jako velika odgovornost leži na obrazovnom sustavu zato što mislim da su kvote za fakultete strašno nerealne [...] obrazovni sustav ne nudi one obrazovane ljude koje treba, ponuda i potražnja nisu usklađene, u startu znaš da, sad to ružno zvuči, kao da ja pljujem jel' po nekom faksu, al' u startu znaš da ti ako završiš ekonomiju, da je vrlo mala šansa da ćeš se ti zaposliti, zato što će završiti još ne znam koliko ljudi, plus što se u Hrvatskoj to sve preko veze jel' dobije, a ti ako završiš ekonomiju plus nemaš vezu, šansa

da ćeš se zaposlit' u struci i na poslu koji je u skladu s tvojim kvalifikacijama je jako mala. Tako da mislim da država treba prvo srediti te kvote upisa na fakultete, možda čak i smanjiti, zašto moraju svi ići na faks, možda nam fali, ne znam, nekih drugih zanimanja, obrtnika, zašto, mislim zašto se misli da automatski završen fakultet donosi dobru zaradu i siguran posao kad možda fali nekih stručnih zanimanja sa trogodišnjim strukovnim školama. Nit' su svi za faks nit' država treba toliko visokoobrazovane radne snage koja će poslije biti nezaposlena.“ (S_4, 550-551, 556-566)

„...promjene su potrebne i to mi svi znamo, ali mi ne možemo promijeniti sad na primjer cijelu vladu da, da bi nama bilo bolje, opet će doć' netko drugi i znat će da na tom položaju može iskoristit to što ima, i da kroz njegove ruke prolazi dosta novca, saznat će gdje su te rupe, tako da...mislim da ni zakon ne može to bolje odrediti, to je tako kako je, možda samo poštenje može promijenit' taj neki položaj, možda policija ili tako neke agencije...koje će pratiti taj njihov rad, opet trebaju postojati ljudi koji su odgovorni i koji će to nadzirati, njih nitko ne nadzire, oni mogu praktički radit' šta god žele, samo malo da to sakriju, ako uspiju to sakrit od medija uspjeli su, čim mediji nešto prokuže, oni su na sudu, oni su na policiji ili... kažem trebalo bi krenuti od malih koraka definitivno od te veće angažiranosti, aktivnosti, odgovornosti i možda samim tim, i mi mladi bi trebali možda više pričati o tome jer mi ni ne razgovaramo o tome...“ (S_5, 364-372, 375-377)

„Treba poradit' na tom mentalitetu, mislim da tu mogu dosta doprinijeti udruge, kroz projekte i slično, i fakultet bi tu mogao puno, ali bi za početak trebao više doživljavati mlade kao one koji nešto stvarno mogu, a ne neki kojima ćeš reći šta ti tu radiš, sutra ćeš na biro, možda ne drito tim riječima ali vrlo blizu [...] „Način komuniciranja između političara, možda kad bi to bilo izvedivo...nekako da se usmjere na to da riješe konkretne probleme, a ne da ja slušam o tome kako se sabor sveo na njihovo pljuvanje. (451-454, 456-459)

5.12. Budući politički angažman

Na pitanje o tome na koji način se planira angažirati u budućnosti, sugovornica S_4 ne iznosi jasnu viziju o tome kako će njezin budući angažman izgledati, smatra da je sociologija dosta povezana s politikom te da će to biti presudno za njezino djelovanje u politici. Sugovornica S_5 navodi da će se u budućnosti uključiti u neku od političkih stranaka te da će sudjelovati u prosvjedima kako bi se izborila za različita prava. Sugovornica S_6 ističe da ne

želi „bježat“ od politike. Namjerava nastaviti djelovati kroz udruge, te se uključiti u referendume, peticije, prosvjede, no odbacuje svaku mogućnost uključivanja u stranku.

„Nije da želim, nije ni da ne želim, ne isključujem tu mogućnost i vrlo vjerojatno da ću se nekad, pogotovo nekako mi sociologija dođe kao znanost koja je nekako bliska politici, tako da mislim da vrlo moguće da će me moj jel' život odvest u neko bavljenje politikom, ne isključujem tu mogućnost ali sad nemam ništa precizirano...“ (S_4, 429-432)

„Pa planiram se angažirati tako što ću najvjerojatnije završit' u nekoj stranci, definitivno što se tiče bilo kakvih prosvjeda koji su vezani uz mene ili u nekog tko je meni blizak ili koji me se tiču, bilo to do obrazovanja, do prava radnika, do isplaćivanja plaća, nekih poticaja, što se tiče poljoprivrede isto tako, volim sudjelovati u svemu i volim biti informirana o tim događanjima...evo što se tiče poljoprivrede ima puno događaja...gdje su ti poljoprivrednici zakinuti, zato nam pola države, ajmo reć i propada, ne baš pola ali trećina i mislim da se tu treba ovaj puno, puno raditi i da ljudi trebaju dić' svoje glave i da trebaju reć' sve što se tiče toga.“ (S_5, 331-338)

„Nemam ništa protiv referenduma, nemam ništa protiv glasanja i tog nekakvog angažmana i mislim da od politike ne valja bježat' i ne valja stalno po njoj pljuvat samo zato što je određeno upravljanje loše, ne znači da je bilo kakvo upravljanje loše i treba se za to izboriti i treba za početak izgraditi neki mentalitet koji bi omogućio da se prema svemu tome pristupi na jedan odgovarajući način, što racionalnije, što bolje moguće [...] Trenutno sam skoncentrirana na to da riješim taj faks i da nađem poso' i da budem aktivna u tim udrugama, i dalje će se to vjerojatno svest na isto, tipa glasanje, izlasci na referendum, peticije, eventualno prosvjedi, kažem ako bude nešto što mi je onako ok' i za što se stvarno zalažem. Ali, što se tiče tipa uključivanje u stranci tako što...ne vidim se u tome stvarno, stvarno se u tome ne vidim.“ (S_6, 35-39, 384-388)

5.13. Različitosti i sličnosti iskustava, stavova i ideja

Za početak, ono što se može uočiti iz provedenih intervjua jest to da postoji razlika u percipiranom utjecaju dva različita kolegija, Sociologije politike i Teologije politike na sugovornike/ce. Naime, vidljivo je da sugovornice koje su pohađale kolegij Sociologije politike smatraju da je utjecaj kolegija u njihovom slučaju bio veći nego što to za kolegij Teologija politike izjavljuju sugovornici i sugovornica koji/a su pohađali taj kolegij.

Sugovornice koje su pohađale kolegij Sociologija politike ističu da je veliku ulogu imala profesorica, koja je svojom aktivnošću potakla i studente/ice da budu aktivniji/e i zainteresiraniji/e za politiku. Sugovornice naglašavaju da se nakon pohađanja kolegija i same više informiraju o događajima u politici, a sugovornica S_6 navodi da je shvatila da od politike ne treba “bježati” te je baš zbog toga uključena u različite projekte i udruge, dok uključivanje u stranku ne vidi kao najbolje rješenje, a u svom slučaju ni kao mogućnost. Ostale sugovornice navode da postoji mogućnost da se u budućnosti učlane u stranku. S druge strane, kad je riječ o onim sugovornicima/ama koji su pohađali kolegij Teologija politike, ističu samo jedan aspekt u kojem vide doprinos kolegija, a to je bolje shvaćanje i primjenjivanje tolerancije.

Nadalje, kad je riječ o religijskoj komponenti, sugovornica S_1 i sugovornik S_3, koji su pohađali kolegij Teologija politike, ističu da ta komponenta u njihovom slučaju ima značajnu ulogu te im je ona zapravo smjernica za djelovanje. Sugovornica S_6, koja je slušala kolegij Sociologija politike se slaže s prethodno navedenim sugovornicima/ama, te naglašava da se tu radi o osnovnom setu vrijednosti koji je za nju iznimno bitan.

Kada komentiraju ulogu Crkve, sugovornik S_2, koji je pohađao kolegij Teologija politike i sugovornica S_4, koja je slušala kolegij Sociologija politike, ističu da je “politika za političare” te kako Crkvi nije mjesto u politici te da je potrebno jasno odvojiti državu od Crkve. Ostali sugovornici/ce smatraju da je uloga Crkve u politici bitna, te ističu da se zapravo radi o zajednici kojoj i oni pripadaju.

Nadalje, ono oko čega se svi sugovornici/ce slažu jest stanje u Hrvatskoj politici, koje opisuju kao iznimno loše i zabrinjavajuće. Mlade vide kao pasivne, koji “peru ruke od politike”, a političare kao nekulturne i one koji su okrenuti samo prema vlastitom interesu.

6. ZAKLJUČAK

Na temelju navedenih citata sugovornika/ca koji/e su pristali/e na sudjelovanje u ovom kvalitativnom istraživanju studenata/ica koji/e su pohađali/e kolegij Sociologija politike ili Teologija politike, a koje je provedeno na uzorku od šest studenata/ica, mogu se donijeti zaključci koji slijede u nastavku teksta. Prije svega, može se zaključiti da većina sugovornika/ca politici nije pridavala pažnju prije pohađanja jednog od navedenih kolegija. Zanimanje za politiku kod većine njih se počelo razvijati tijekom slušanja jednog od kolegija,

dok prije toga politiku nisu smatrali kao nešto kroz što mogu djelovati. Više njih je reklo da dolaze iz obitelji u kojima se ne vode razgovori o politici niti se razmjenjuju mišljenja o njoj. I sugovornici/ca koji/a su pohađali kolegij Teologija politike i sugovornice koje su pohađale kolegij Sociologija politike uglavnom ističu profesora/icu kao najveći poticaj i razlog za upis kolegija. Sugovornici koji su pohađali kolegij Teologija politike naglašavaju da nije došlo do promjene u razmišljanju ili stavovima tijekom kolegija, nego prije do proširenja znanja i informacija. Kao značajan moment tijekom kolegija, istaknuli su čitanje teksta o toleranciji, koji uglavnom smatraju najbitnijim doprinosom kolegija. Također uglavnom smatraju da stranke ne bi trebale postojati te da bi se bolje djelovalo bez njih, no, kada govore o tome kojoj stranci najviše nagnju, svi sugovornici/ce ističu političku stranku Most. Sugovornice koje su slušale Sociologiju politike ističu da im je taj kolegij produbio zanimanje za politiku i potakao ih na aktivnost u politici, jedna od njih ističe da je najviše napretka postigla u onom dijelu o kojem se pričalo o ženama u politici. Naime, dvije sugovornice se namjeravaju u budućnosti uključiti u rad neke od stranki, dok jedna naglašava da namjerava djelovati kroz udruge i projekte. Mišljenja ovih dviju grupa ponajviše se razlikuju kada je riječ o utjecaju religijske komponente na to kako se politiku percipira te o ulozi Crkve u politici. Jedan od sugovornika/ca koji su pohađali kolegij Teologija politike govori o tome kako religijska komponenta nema utjecaja na njega te da je uloga Crkve u politici suvišna, dok dvije sugovornice koje su pohađale kolegij Sociologija politike govore o tome da je uloga Crkve bitna. Jedna pri tome ističe da pripadnici Crkve ne bi trebali zarađivati putem stranaka, no da trebaju biti aktivni. Druga sugovornica u religijskoj komponenti vidi osnovni set vrijednosti kojeg se pojedinac/ka pridržava te smatra da se uloga Crkve u politici tiče i nje same, zbog toga što u stavovima u kojima se izražava da se Crkva ne bi trebala uključivati u politiku, vidi direktno zabranu da se i ona sama, kao pripadnica Crkve, ne uključuje. Ono u čemu se slažu svi sugovornici/ce ovog istraživanja je stanje u Hrvatskoj, koje vide kao “cirkus” u kojem nema onih koji djeluju u korist naroda, nego samo onih koji se na visokim položajima nalaze samo zbog zadovoljenja vlastitih interesa. Smatraju da je uvelike prisutna pasivnost, neodgovornost, kako predstavnika vlasti tako i običnih građana/ki. Neki kao rješenje navode promjenu mentaliteta, neki promjenu političara na vlasti, ali i ukidanje stranaka, otvaranje novih radnih mjesta da bi se spriječio odlazak mladih ljudi iz Hrvatske, dok neki sumnjaju da do velikih promjena može doći. Iz građe prikupljene istraživanjem vidljivo je da postoje razlike i slaganja u pojedinim temama sugovornika/ca koji/e su pohađali/e dva različita kolegija posvećena politici, na različitim studijskim grupama. U zaključku se može reći da su

za ovakvu temu potrebna daljnja istraživanja, koja bi omogućila produbljivanje početnih spoznaja iznesenih u ovom istraživanju.

7. POPIS LITERATURE

Althusius, Johannes (2003). "Politika", *Politička misao*, 40 (4): 51-68

Bagić, Dragan (2011). *Odgaja li škola dobre građane?* Zagreb: Gong.

Bagić, Dragan i Živković, Ilija (2001). "Prisutnost nacionalno-autoritarnih političkih orijentacija u dijelu Zagrebačke studentske populacije", *Društvena istraživanja*, 11 (4/5): 785-804.

Ilišin, Vlasta (2003). "Politička participacija mladih i politika prema mladima: Hrvatska u europskom kontekstu", *Politička misao*, 40 (3): 37 – 57.

Ilišin, Vlasta, Bouillet, Dejana, Gvozdanović, Anja i Potočnik, Dunja (2013). *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Friedrich Ebert Stiftung.

Henn, Matt, Weinstein, Mark i Hodgkinson, Sarah (2007). "Social Capital and Political Participation: Understanding the Dynamics of Young People's Political Disengagement in Contemporary Britain", *Social Policy & Society*, 6 (4): 467-479.

Leburić, Anči i Tomić-Koludrović, Inga (1996). "Mladi danas: drukčiji ali isti", *Društvena istraživanja*, 5 (5/6): 963-975.

Leburić, Anči i Tomić-Koludrović, Inga (2002). *Nova političnost mladih*. Zagreb: Alinea.

Petrić, Mirko (2016). "Kvalitativne metode istraživanja", nastavni materijal, Sveučilište u Zadru.

Tomić-Koludrović, Inga i Leburić, Anči (2001). *Skeptična generacija*. Zagreb: AGM.

8. PRILOZI

8.1. Obavijest o istraživanju

Poštovani/a,

Pozvani ste sudjelovati u istraživanju za potrebu izrade završnog rada na Odjelu za sociologiju Sveučilištu u Zadru. Tijekom ljetnog semestra akademske godine 2016./2017. provodim istraživanje pod vodstvom mr. sc. Mirka Petrića i komentora dr. sc. Svena Marcelića. Tema istraživanja je promjene u iskustvu s politikom studenata/ica na Sveučilištu u Zadru koji/e su slušali kolegij Sociologija politike ili Teologija politike.

Intervju će biti sniman mobilnim telefonom i transkribiran. Ako želite, moći ćete ga dobiti na uvid kako biste mogli utvrditi vjerodostojnost navedenih odgovora. Također, možete dobiti audio zapis našeg razgovora.

Vaš identitet i povjerljivost Vaših odgovora bit će u potpunosti zaštićeni. Vaš identitet će znati samo osoba s kojom ste razgovarali. U bilo kojim pisanim materijalima koji će se temeljiti na razgovoru s Vama, bit ćete predstavljeni pod pseudonimom. Ako želite, na uvid ćete moći dobiti izvještaj istraživanja, kao završni pisani rad u kolegiju.

Za bilo kakve daljnje informacije, možete me bez oklijevanja kontaktirati na broj mobitela: _____ ili putem elektronske pošte _____.

8.2. Izjava o suglasnosti

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju
u sklopu izrade završnog rada, ak. god. 2016./2017.

Ime sugovornika/ce: _____

Istraživač/ica: _____

1. Pristajem sudjelovati u istraživanju. Obaviješten/a sam o pojedinostima istraživanja i o njima posjedujem odgovarajuće pisane informacije.
2. Ovlašćujem istraživača/icu da koristi podatke dobivene putem intervjua.
3. Potvrđujem da:
 - a) Razumijem da je moje sudjelovanje dobrovoljno i da se mogu povući u bilo koje vrijeme bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica.
 - b) Podaci intervjua bit će korišteni isključivo u svrhu ovog istraživanja.
 - c) Povjerljivost podataka zajamčena mi je prema etičkim pravilima znanstvenog rada.
 - d) Obaviješten/a sam da će intervju biti sniman diktafonom i transkribiran.
 - e) Razumijem da nijedan dio razgovora koji će biti korišten za publikacije neće sadržavati podatke koji bi mogli ukazivati na moj identitet.
 - f) Razumijem da će podaci iz razgovora (transkripti i audio snimke) biti sigurno pohranjeni na primjeren način.

Potpis _____ Potpis: _____

(Sugovornik/ca)

(Istraživač/ica)

Mjesto i datum: _____

8.3. Protokol intervjua

Motivi i zainteresiranost sugovornika za upisivanje kolegija Sociologija politike i Teologija Politike

- Zašto ste upisali kolegij Sociologija politike ili Teologija politike? (Zašto vas to zanima?)
- Kako se kod vas javio interes za politiku?
- Koga smatrate da je najviše utjecao da se takav interes javi? (Obitelj, škola, vršnjaci?)
- Kako vidite da je okolina utjecala na vas u temama koje se tiču politike?
- Kada ste se počeli zanimati za politiku?
- Je li kolegij utjecao na oblikovanje mišljenja o politici? Ako da, na koji način?
- Jeste li tijekom studija promijenili mišljenje o politici?
- Postoji li još neki kolegij u kojem se intenzivnije razgovaralo o politici? Ako da, je li to imalo kakav utjecaj na mišljenje o politici?
- Koje je prvo iskustvo koje vas je navelo da razmišljate o politici?
- Što mislite o zainteresiranosti svojih kolega za taj kolegij?
- (Za one sugovornike koji su upisali kolegij Teologija politike) Imate li komentara o nazivu kolegija, pošto nije riječ o uobičajenom terminu za naziv kolegija? Što ste smatrali da ćete slušati u okviru njega?
- Na koji se način odvijala nastava? (Više ili manje dijaloga?)
- Jeste li došli do novih spoznaja, stavova, pogleda tijekom pohađanja kolegija?
- Osjećate li da ste postigli napredak nakon odslušanij kolegija? Ako da, u čemu? Kolika je u tome bila uloga nastavnika/ce, a kolika kolega?

Čimbenici koji utječu na to kako sugovornici/ce percipiraju politiku

- Što sve smatrate da utječe na to kako se politiku percipira? (Škola, vršnjaci, obitelj, medij?)
- Koji biste čimbenik izdvojili kao onaj koji najviše utječe na vas?
- Smatrate li da religijska komponenta utječe na političko opredjeljenje? (Vidite li da to utječe na vaše političke stavove?)
- Idete li u Crkvu?
- Što mislite o ulozi Crkve u politici?
- Kakav ste odnos prema politici imali u srednjoj školi, a kakav imate sad na fakultetu?

- Razgovara li se u vašoj obitelji o politici? (Razmjenjuju li se mišljenja?)
- Izlaze li članovi vaše obitelji na glasovanje?
- Kako se informirate o politici?
- Putem kojih medija se najviše informirate? (Zašto?)
- Što mislite kako mediji oblikuju način na koji se percipira politiku?

Političke aktivnosti sugovornika/ca

- Jeste li članovi neke stranke? Ako da, zašto?
- Jesu li vaši roditelji članovi neke stranke?
- Što je ono glavno što je presudilo da budete politički aktivni?
- Koja je uloga obitelji u vašem političkom djelovanju? Podržavaju li vas?
- Jeste li članovi neke udruge civilnog društva?
- Koji dio politike vas zanima? (Lokalna, nacionalna, globalna?)
- Zašto baš taj?
- Imate li iskustva politike tijekom studiranja (studentski izbori, agitiranje za pojedine političke stranke ili nevladine udruge koje su dio političkog procesa)?
- Je li se što promijenilo u vašem razmišljanju i odnosu prema politici?
- Na koji način su vršnjaci utjecali na vašu političku aktivnost i zainteresiranost za politiku?
- Koje su konkretne aktivnosti kojima se bavite u sklopu svoje političke aktivnosti? (Prikupljanje potpisa, stajanje za štandom...)
- Vidite li sebe u nekim akcijama koje su bliske građanskom neposluhu? (Biste li sudjelovali u akciji, potpisivali peticiju, sudjelovali u prosvjedu, blokadi?)
- Na koji način se planirate politički angažirati u budućnosti?

Mišljenje o politici u Hrvatskoj, političkim strankama i njihovom radu

- Kako doživljavate politiku u Hrvatskoj? (Pozitivno, negativno)
- Što je uzrok tomu?
- Što mislite da bi trebalo promijeniti?
- Što mislite da ulazi u politiku?
- Mislite li da stranke rade dovoljno s mladima?
- Tko bi trebao više raditi s njima? Škola, Crkva, Civilno društvo, udruge?

- Koja je uloga obrazovanja u radu s mladima?
- Kako procjenjujete angažman mladih u politici?
- Mislite li da mladi danas imaju povjerenja u političke stranke?
- Vidite li razliku između lokalne politike i državne?
- Što smatrate koje su pozitivne, a koje negativne strane politike?
- Što mislite koje se mjere trebaju poduzeti kako bi se poboljšalo opće stanje u Hrvatskoj?
- Što misle da bi u politici trebalo promijeniti?
- Tko bi to trebao promijeniti? (Mladi?)
- Što mislite o gradskoj i županijskoj politici?
- Smatrate li da je studentska blokada fakulteta također nešto što spada u politiku? (Također i peticije, prosvjedi?)
- Što mislite kakav je domet takvih oblika političkog djelovanja? (Ako to smatraju političkim djelovanjem?)

8.4. Popis sugovornika/ca

Šifra sugovornika/ca	Istraživač/ica	Datum provođenja intervjua	Dužina trajanja intervjua
S_1	Josipa Brcanija	12.08.2017.	103 minute
S_2	Josipa Brcanija	24.08.2017.	71 minuta
S_3	Josipa Brcanija	25.08.2017.	63 minute
S_4	Josipa Brcanija	30.08.2017.	65 minuta
S_5	Josipa Brcanija	04.09.2017.	70 minuta
S_6	Josipa Brcanija	05.09.2017.	56 minuta